

DABINA

Serie nouă, anul 4, nr. 42, octombrie 2017

www.cctb.ro

Revistă lunară editată de Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T.Burada”
al Consiliului Județean Constanța

foto: Iulia PANĂ

Cuprins

03 Editorial - Un nou an la școala pasiunii	16 Adevărurile istoriei - Mitropolitul Gurie al Basarabiei – demers identitar	29 Povestea vorbelor - Opt cu-a brânzei nouă
04 Tradiții care cinstesc bogăția toamnei - Sărbătoarea Recoltei și a Vinului Dobrogean	21 O succintă istorie a cetății Axiopolis	31 Cuvântul specialistului - Hipnoza clinică
07 Eseul lunii - Reflecții despre educație	24 Aniversare. 150 de ani de la fondare - Biserica greacă - primul lăcaș de cult ortodox în Dobrogea	33 Mici dezvoltări din istoria fotografiei - Interpretări
08 Memorii - Viața în Murfatlar	26 Comemorări - Evocarea Mitropolitului Nestor Vornicescu la Bastină, în Basarabia (90 de ani de la naștere)	37 Primitivi în Lumea Nouă – Nativii din America de Nord (VIII) - Ziua lui Columb, o zi a controverselor
12 Jocurile copilăriei: Șotronul		
14 Restituiri - Teodor T. Burada (n.3 octombrie 1839- m.17 februarie 1923)		

Datina, fondată în 1991, serie nouă,
Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța

ISSN 1221-2253

DIRECTOR GENERAL: Prof. DOINA VOIVOZEANU, **DIRECTOR ADJUNCT:** SILVIA ȚIGMEANU
REDACTOR ȘEF: conf.univ. dr. AURELIA LĂPUȘAN, **REDACTORI:** Ana Maria ȘTEFAN, IULIA PANĂ, DAN COJOCARU

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC:
dr. LAVINIA DUMITRAȘCU, dr. SORIN COLESNIUC, dr. IOAN ADAM

DIRECTOR ECONOMIC: Alina ONEL
Tehnoredactor: Gabriel VOICU
Corectură: Daniela COJOCEA

Copyright text și fotografii © Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T.Burada”
Copyright prezentare grafică © 2016 Editura Datina
Iconografie: arhiva Centrului și colecții particulare

Tiparul FOTO STORY SRL Constanța, bdul Alex.Lăpușeanu nr.163 fotoartagfa@yahoo.com

Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” - Constanța
Bd. Tomis nr. 110
Tel./Fax: 0241 61 92 93
E-mail:office@scoalaarte.ro

Bd. I.C. Bratianu nr. 68
Tel: 0241 61 88 42
E-mail:cultural2@scoalaarte.ro

Un nou an la școala pasiunii

Ana Maria ȘTEFAN

Zilele de vacanță pline de căldură și relaxare au trecut. Anotimpul belșugului - toamna, a venit, anunțând și reînceperea școlilor. La 1 octombrie a fost prima zi de școală pentru studenți. Drumul spre universități a fost împânzit de o mulțime de tineri de vârste diferite care se îndreptau emoționați spre curțile acestora. O mare parte din ei s-au oprit la Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”. Mai concret, anul acesta s-au înscris în anul I 400 de cursanți dornici să se inițieze în tainele diferitelor discipline.

Oferta educațională a Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” este foarte diversificată astfel că oricine se poate înscrie, atât din pasiune, cât și pentru a se perfecționa. Reamintim multiplele opțiuni: canto clasic, canto – muzică populară, canto – muzică ușoară, pian, chitară electrică/clasică, vioară, percuție, clarinet, saxofon, pictură, grafică, ceramică/modelaj, decorațiuni interioare, design vestimentar, împletituri materiale, artă foto, balet, dans modern, instrumente populare, dans sportiv sau actorie. De menționat că anul acesta Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” aduce în atenția iubitorilor de artă noile cursuri: Istoria Artei - care cuprinde o incursiune în arta universală, de la antichitate până în zilele noastre, parcurgând epocile de creație prin capodopere care vor fi analizate în fața cursanților de către conf. univ. dr. Ion Codrescu, artist și pedagog cu experiență de predare la Universitatea „Ovidius” din Constanța, Universitatea „Aichi” din Japonia și Colegiul Union din S.U.A. Adresându-se atât începătorilor, cât și celor care au o anumită experiență în domeniul artistic, acest curs își propune să dezvăluie tainele ascunse ale operelor de artă, să pătrundă în universul de creație a artiștilor de geniu și să arate, prin intermediul reproducerilor de artă și al documentarelor, ceea ce se vede și ceea ce nu se vede într-o capodoperă, dar și cursul de pictură în tuș japoneză care se adresează atât celor care cunosc deja tehnicile de a picta în acuarelă, tempera, acrilic sau ulei, cât și celor care fac primii pași în domeniul creației artistice. Pictura în tuș își are originea în China, dar ea a fost preluată de japonezi care au dus mai departe rafinamentul acestei arte. Cursurile vor fi susținute tot de conf. univ. dr. Ion Codrescu, artist care a studiat pictura în tuș cu maestrul japonez Ryuhei Nishiyama, a avut burse de studii în Japonia, a realizat peste 50 de expoziții personale în S.U.A., Japonia, Franța, Germania, Marea Britanie, Belgia, Olanda, Slovenia, Italia, Finlanda și România și a ilustrat peste 125 de cărți, reviste și ziare tipărite în S.U.A., Japonia, Franța, Olanda, Anglia, Germania și România. Este bine de știut că durata acestor cursuri este de trei luni și se ține o dată pe săptămână, iar o ședință durează două ore.

Profesorii Centrului Cultural Județean „Teodor T. Burada” sunt adevărați profesioniști atât în domeniul de activitate, cât și în ceea ce privește arta pedagogică.

Aceștia vor călăuzi pașii cu răbdare lăsând cursanții să descopere lucruri noi în permanență, provocând neconținut noi capacități artistice. Vor învăța pe fiecare să dea glas notelor muzicale, să își picteze gândurile, să trăiască alături de personajele cărților preferate, sau să permită corpului să vorbească prin dans și muzică.

Noi profesori s-au alăturat echipei Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”: Georgiana Mihaela Țone (muzică ușoară), Anca Simion, Elisa Baciuc, Angela Moraru (pian), Dragoș Turda (pictură).

Tradiții care cinstesc bogăția toamnei

Ziua Recoltei

Dan COJOCARU

Originile și semnificațiile sărbătorii de “Ziua Recoltei” sunt legate de credințe populare vechi încă din Antichitate, răspândite în lume și păstrate până astăzi în diverse ceremonii. Consacrată în perioada comunistă, a devenit pe atunci un prilej „festiv” de propaganda care lăsa oamenii să viseze la bogății de cele mai multe ori închipuite. În multe gospodării viața omului este încă legată încă de roadele pământului, iar oamenii se întorc din ce în ce mai numeroși către munca în grădină sau pe câmp.

Vom vorbi deci despre semnificația acestei sărbători la timpul prezent!

Zacusca se odinește în borcane, cămara gume de murături, compoturi și dulceturi, merele zemoase au făcut covor în pivniță ca să ajungă pentru toată iarna, funiile de ceapă și ardeii iuți atârnă țurțuri sub streșina...aceasta este imaginea noilor gospodari care încearcă să pătrundă pe piață ducând un război cu marile magazine care controlează traseul rezultatului muncii lor în drumul spre consumator.

Iar consumatorii încep să își întoarcă fața înspre micii luptători autohtoni căutând gustul de odinioară sau lipsa din compoziția legumelor, a fructelor, a celorlalte produse, lipsa deci a substanțelor folosite în agricultura industrială.

În această conjunctură a avut loc și anul acesta “Sărbătoarea Recoltei și a Vinului Dobrogean” eveniment organizat de Consiliul Județean Constanța în colaborare cu Centrul Cultural Județean “Teodor T. Burada”. Alături de producătorii dobrogeni și nu numai au participat la sărbătoarea noastră mari

artiști, interpreți de muzică populară, ansambluri folclorice importante din țară, dar și trupe faimoase de muzică rock, pop sau alte genuri muzicale. Cu alte cuvinte, bunătați pentru cămară și spectacole pentru toate gusturile.

Menită să mențină spiritul tradiției populare românești, “Sărbătoarea Recoltei și a Vinului Dobrogean” prezentând datini prin remarcabile elemente etnografice și folclor, meșteșuguri tradiționale, îndemânare, stabilitate și continuitate a adus în atenția celor mici ateliere de creație pentru copii, meșteri artizani, show-ri laser pe perdea acvatică, teatru de păpuși.

Au evoluat pe scena de la Pavilionul Expozițional din Constanța, în ordinea aparițiilor lor în program în prima zi de sărbătoare, ansamblul folcloric profesionist „Izvoare Dobrogene” și soliștii Ștefania Șirin Narenji, Adriana Sofica, Maria Stângă, Silvia Bordeianu și Florin Mihalache, Maria Ciobanu, Ionuț și Doinița Dolănescu, “Prestige Orchestra”, Ovidiu Lipan Țândărică și Fanfara “Zece Prăjini”.

Timp de zece zile au mai urcat pe scenă printre alții, ansamblul „Rapsozii Argeșului” din Curtea

de Argeș, ansamblul folcloric „Valurile Dunării” din Giurgeni, Ialomița, marile interprete de muzică ușoară Corina Chiriac, Mirabela Dauer, cunoscuta trupă „Direcția 5”, „Zuralia Orchestra”, Nelu Ploieșteanu, ansamblul artistic profesionist „Mureșul” din Târgu Mureș, Benone Sinulescu, Viorica și Ioniță cu Taraful din Clejani, ansamblul profesionist de cântece și dansuri Burnasul din Teleorman, Irina Loghin și mulți alții.

Sărbătoarea s-a încheiat cu un spectacol special prezentat de Damian Drăghici&Brothers.

Una din prezențele cele mai apreciate de pe scena de la Pavilionul Expozițional a fost aceea a ansamblului artistic profesionist „Mureșul” din Târgu Mureș. Acesta a fost înființat în anul 1956 cu menirea de a pune în valoare cultura populară tradițională, portul, obiceiurile, cântecele și jocurile populare aparținătoare și specifice celor ce locuiesc în această zonă sud-estică a Transilvaniei: români, maghiari, romi, sași și altor etnii. cuprinde în repertoriul său și alte zone etnofolclorice a României.

În repertoriul ansamblului se regăsesc jocuri și cântece din zonele Bistrița, Maramureș, Bihor, Banat, Muntenia, Oltenia, Moldova și altele. Prin tot ceea ce face Ansamblul Artistic „Mureșul” contribuie la păstrarea și valorificarea bogăției culturale, a valorilor noastre tradiționale ce aparțin unui popor plin de creativitate și talent.

Extrem de apreciată a fost și evoluția orchestrei „Zuralia”, înființată în 2011, un grup de 10 muzicieni experimentați,

recunoscuți atât pe plan local cât și pe plan internațional, ce combină trompetele cu tuba, toba, darbuka, vocile celor 2 soliști și, bineînțeles, clarinetul. Formația interpretează, sub îndrumarea lui Aurel Mirea, un nou gen de muzică – o fuziune între folclorul românesc și muzica autentică gypsy, alături de influente din zona muzicii jazz, reggae, latino sau orientale.

Trupa Damian Drăghici&Brothers a luat ființă în decembrie 2006, la inițiativa artistului, reîntors acasă la rădăcinile sale din România după 20 de ani petrecuți în Grecia și SUA și după o carieră internațională în lumea muzicii pop și de jazz. Artistul fondator al trupei introduce printre instrumentele tradiționale lăutărești elemente de rock, cum sunt chitara electrică, basul electric, tobele de rock și ritmuri de dubstep, reggae și gypsy blues.

Am lăsat pentru final și nu întâmplător Ansamblul Folcloric Profesionist „Izvoare dobrogene”.

Înființat în anul 2016 în cadrul Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, cu scopul principal de a valorifica și promova atât diversitatea

folclorului dobrogean cât și a celui din toate zonele etnofolclorice ale țării ansamblul are în componența sa o orchestră condusă de Prof. Dr. Cristian Obrejan, alcătuită din 19 membri profesioniști și cuprinde o bogată paletă de instrumente populare tradiționale precum: nai, țambal, ocarină, caval, fluier etc.

Dansatorii ansamblului au un repertoriu coregrafic care se îmbină armonios cu cel muzical și cuprinde melodii și jocuri populare din diverse zone etnofolclorice ale țării: Dobrogea, Oaș, Muntenia, Moldova, toate prezentate în costume specifice. Deși este un ansamblu înființat recent, a avut privilegiul de a colabora cu nume de marcă ale cântecului popular românesc precum: Elisabeta Turcu Juverdeanu, Petrică Mîțu Stoian, Maria Dragomiroiu, Nineta Popa, Margareta Clipa, Maria Ciobanu, Ionuț și Doinița Dolănescu, Maria Șalaru și alții.

Zece zile de sărbătoare s-au încheiat cu cântec, joc și voie bună!

Dar așa cum spune poetul....

Festivalul concurs de interpretare a cântecului popular românesc „Dan Moiescu” 2017

Ana-Maria ȘTEFAN

Devenit deja tradiție, Festivalul – Concurs Național de Interpretare a Cântecului și Popular Românesc „DAN MOISESCU”, ajuns deja la ediția a XXI-a, a avut loc și anul acesta în comuna de pe malul Dunării, (Topalu), în perioada 5-6 octombrie.

Organizat de Consiliul Județean Constanța prin Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, în colaborare cu Consiliul Local și Primăria comunei Topalu, evenimentul cultural artistic a adus în fața publicului parada costumelor populare, tineri talentați dornici de a-și etala talentul și iubirea pentru folclor, dar și mari interpreți ai muzicii populare dintre care amintim: MARIA CIOBANU, MARGARETA CLIPA, IONUȚ ȘI DOINIȚA DOLĂNESCU, NICULINA STOICAN, MARIA ȘALARU, FLORIN MIHALACHE, ELENA IONESCU COJOCARU și „FIII DOBROGEI”, Orchestra Ansamblului Folcloric Profesionist „IZVOARE DOBROGENE”, condusă de maestrul Cristian Obrejan.

Scopul acestui festival este descoperirea, stimularea și promovarea de noi talente interpretative din rândul tineretului, punerea în valoare a cântecului popular tradițional autentic, prezentarea nealterată a purității și frumuseții costumului popular din diferite zone etnofolclorice ale țării.

Juriul a fost format din specialiști în domeniu și reprezentanți ai instituțiilor organizatoare. Festivalul „Dan Moiescu” s-a încheiat cu Gala Laureatilor, Festivitatea de Premiere și focuri de artificii.

Premianții ediției 2017 sunt:

Marele Trofeu: MIHAELA SILVIA BORDEIANU

Premiul I: IONEL ROȘU

Premiul II: EMANUEL VASILE MUNTEANU

Premiul III: RADU GOȚA

Mențiuni: ANTON CĂTĂLINA, NISTOR ELENA, BELECCIU CONSTANTIN

*Mihaela Silvia BORDEIANU –
câștigătoarea marelui trofeu*

Reflecții despre educație

Daniela COJOCEA

„Natura ne aseamănă, educația ne deosebește” spunea Confucius. Nimic de obiectat; este o afirmație de sine stătătoare care ne scoate în evidență pe noi, oamenii, nu ca pe simple ființe vii, nu ca pe simple organisme cu simțuri și nevoi, ci mai ales cu abilități mentale dezvoltate. Educația, în acest sens, este îndrumătorul omului către succes, către o viață prosperă, către recunoștință, respect, dar și cunoaștere de sine.

La începuturile istoriei omenirii, omul s-a luptat pentru propria supraviețuire, a cărui viață se putea rezuma în mare parte la un singur cuvânt: descoperire.

Fiind singur într-un univers necunoscut, omul s-a adaptat la mediul înconjurător; fabuloasa descoperire a focului în ipostaza de maximă uimire, siderat de flacăra pe care tocmai reușise s-o aprindă din întâmplare. După acest moment-cheie, moment-apogeu, lucrurile au părut a fi puțin mai accesibile, întrucât focul asigura o modalitate de încălzire a hranei, a locuinței (la momentul respectiv, peștera), dar și de apărare în fața animalelor prădătoare.

Aceste informații ne dovedesc puterea omului de a gândi, a acționa, a se adapta, încă din cele mai vechi timpuri. Este cunoscut faptul că până în zilele noastre, până la forma de „homo sapiens” sau „homo sapiens sapiens” a fost un drum lung și anevoios, plin de multe alte descoperiri revoluționare și revoluții.

În zilele noastre, omul se diferențiază complet de alte ființe vii, întocmai prin capacitatea de a gândi, de a memora, de a crea, prin aceste procese specifice conturându-și o personalitate, depășind stadiul de individ, un organism oarecare. Din acest motiv, putem spune că se resimte influența covârșitoare a educației asupra omului modern. Vorbim, în acest sens, de educația celor 7 ani de acasă, educația pe care copilul o primește la școală, tânărul la liceu și la facultate. Vorbim despre cunoștințe generale, dar și despre experiențe de viață. În final, aflat în postura de adult în devenire, omul matur se presupune că are în spate un bagaj de cunoștințe, studii, urcușuri, coborâșuri și multe și exemplare experiențe. Pregătit

de carieră, el se bazează pe munca și forțele proprii pentru a supraviețui în noua lume.

Aceasta este evoluția omului, de la cele dintâi origini, până în prezent, prin ochii unui adolescent pus în situația de proaspăt student nevoit să se descurce și să se adapteze rapid la un mediu nou în care nu i se explică foarte multe legat de ce ar trebui să facă, ci i se arată noi și noi orizonturi de a privi și a învăța tot ceea ce îl înconjoară.

În țara noastră, educația, cultura pentru toți au avut, de-a lungul timpului, prin oamenii de elită, prin liderii culturali puncte de maximă intensitate și profit.

Forme instituționalizate de educație populară au cunoscut o diversitate și dezvoltare mai mare în perioada interbelică ca urmare a creșterii numărului societăților și organizațiilor culturale și a implicării autorității locale dar și a unei legislații permisibile în scopul încurajării educației maselor. Cercurile culturale erau susținute în cea mai mare măsură din intelectuali, învățătorii dominând componența acestora, ele își desfășurau activitatea în școli, după programul obligatoriu, prin ședințe publice urmate de serbări sau șezători. Conferințele aveau teme de educație sanitară, morală, dar mai presus de toate pentru conștientizarea sentimentului patriotic.

E bine de știut că prin legea de reorganizare a ministerelor s-a creat în 1930 în cadrul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale o direcție a Educației poporului. Aceasta avea un corp de misionari și conferențieri care mergeau prin marile localități și prezentau conferințe și alte activități cultural-educative. Creau emulația necesară.

Rândurile de față sunt scrise cu prilejul zilei de 5 octombrie, cunoscută sub numele de „Ziua Educației”, ziua în care noi suntem recunoscători: pentru că suntem ființe evolute, pentru că am avut și avem în continuare șansa să învățăm toată viața de acum înainte, pentru că suntem diferiți unul față de celălalt, și aceasta din cauza personalității unice a fiecăruia dintre noi.

Viața în Murfatlar

Referent de specialitate Ana-Laura PARFINOV

Așezarea dobrogeană Murfatlar datează, potrivit cercetărilor arheologice, încă dinaintea de anul 992 a.Hr., fiind situată în vecinătatea localităților Poarta Albă, Mereni, Ciocârlia, Medgidia și Valu lui Traian, înconjurată de acestea. Documente despre locuitorii ei apar abia după anul 1850, când în zonă este atestată prezența mocanilor și a cojanilor. După anul 1855, își fac apariția și câteva familii de tătari și se stabilește o garnizoană turcească. Acest fapt avea să determine, ani mai târziu, stabilirea toponimului de Murfatlar localității.

Potrivit legendei, la vremea aceea a poposit pe pământul dobrogean un turc cu numele Muruvetli care, atras fiind de frumusețea locurilor și de solul roditor, a hotărât să se stabilească acolo. Și-a întemeiat o familie alături de o tânără româncă, și a devenit, în scurt timp, recunoscut pentru înțelepciunea și generozitatea sa. Acest fapt i-a adus, pe de o parte, dragostea și prețuirea localnicilor, care au dat numele așezării lor după un derivat al numelui Muruvetli - Muruvet, ce se traduce prin "generos"; pe de altă parte însă, bunul său obicei i-a adus, în timp, sărăcie lui Muruvetli. De aceea, legenda mai spune că Radu, fiul său, a luat calea codrului, devenind haiduc, alături de alți

Familia Rusu - anul 1968

tineri asemeni lui. Într-o noapte, aceștia au prădat o corabie pe care se aflau saci întregi cu butași de viță de vie. Răsădită, vița a crescut și a rodit struguri din care localnicii au făcut vin. Devenit recunoscut în scurtă vreme pentru aroma și calitatea lui deosebite, vinul de Murfatlar, cum a ajuns, printr-o repetată metamorfoză să se numească localitatea, a devenit cunoscut până în Transilvania, Oltenia și Moldova. Se spune că răspândirea butașilor de viță de vie de Murfatlar în întreaga țară a fost posibilă odată cu plecarea celor trei fete ale lui Radu către căminele soților lor.

Unul dintre cele mai frumoase și mai încărcate de istorie locuri din Murfatlar este Biserica "Nașterea Maicii Domnului", declarată monument istoric în anul 2006. Piatra de temelie a fost așezată în anul 1903, sub îndrumarea arhitectului D. Bănescu, urmând ca edificiul să se ridice și să fie ctitorit trei ani mai târziu, concomitent cu aniversarea a 40 de ani de domnie a lui Carol I de Hohenzöllern. Forma arhitectonică a Bisericii este o îmbinare între simbolul Sfintei Cruci și forma unei corăbii.

Părintele Cătălin Florescu, preotul paroh al bisericii din Murfatlar, ne introduce în istoricul bisericii:

Casa bătrânească a fam. Rusu - anul 1962

“Construcția a început în anul 1903 și s-a finalizat în anul 1906. Biserica este construită de localnicii acestui oraș (comună la vremea aceea) cu piatră adusă de la 100 km depărtare și, ceea ce vedem astăzi un frumos monument admirat de foarte multă lume care trece prin această localitate, cu siguranță va dăinui și peste celelalte veacuri ca reper al credinței oamenilor, al muncii lor și cu siguranță va înfrumuseța întotdeauna imaginea orașului Murfatlar. Una dintre paginile frumoase ale istoriei acestui locaș este faptul că un preot, slujitor al acestei parohii în Primul Război Mondial, a participat pe câmpul de luptă atât în misiuni cât și în îndrumarea și îmbărbătarea bravilor noștri ostași.”

Florina Militaru în anul 1964

Este vorba despre Preotul Anastase Popescu. Născut la 16 iunie 1885 în familia preotului Dumitru Popescu din Beștepe, cel ce avea să devină părintele Anastase a urmat studiile Seminarului Teologic „Sfântul Gheorghe” din Roman. În urma desființării acestei instituții, Anastase s-a transferat la Iași, absolvind, în 1906, Seminarul „Veniamin Costachi”. În parohia din Basarabi, toponimul din epocă atribuit Murfatlarului, a primit hirotonia, devenind totodată și învățător în localitate. Era student la Facultatea de Teologie când, în 1917, a fost chemat pe front și încadrat în funcția de confesor militar cu grad de căpitan în Regimentul 12 Cantemir, Divizia a 6-a. Pentru actele de curaj și pentru implicarea sa în operațiunile dificile de luptă de la Mărăști, Mărășești și Oituz, preotul Anastase a fost decorat cu Ordinul „Steaua României în grad de cavaler”

și „Coroana României cu spade în grad de ofițer”. În perioada interbelică și-a încheiat cu succes studiile de Licență în Teologie la Iași, pentru ca, în perioada celei de-a doua conflagrații Mondiale, să fie deja în funcția de consilier referent la Episcopia Constanței. Activitatea sa pastorală și culturală de orientare a credincioșilor spre a nu accepta ideologia dominantă a epocii - comunismul-, i-a adus, în 18 februarie 1942, decorația Bărbăție și Credință. Ulterior însă, la finele războiului și odată cu preluarea treptată a puterii de către extrema stângă, au început și problemele părintelui Anastase. Urmărit în permanență de Securitate, acesta

a fost arestat, în august 1952, și condamnat la muncă silnică. A executat o parte din pedeapsă în penitenciarul Văcărești și în lagărul de muncă de la Capul Midia, pentru ca, un an mai târziu, să fie pus în libertate, fapt atribuit, cel mai probabil, vârstei sale înaintate. Părintele Anastase s-a stins din viață la 24 august 1961, iar rămășițele sale pământești au fost depuse în Cimitirul Central Constanța.

“Biserica, din cele mai vechi timpuri, a avut un rol aparte, împreună cu armata în dezvoltarea, ridicarea și menținerea României, de aceea trebuie să ne aducem aminte cu bucurie și să rămână viu în istoria parohiei noastre faptul că un preot slujitor al acestei biserici a participat la primul război mondial”, subliniază părintele Cătălin Florescu, actualul paroh al Bisericii “Nașterea Maicii Domnului”.

După această vizită, am poposit apoi la două localnice din Murfatlar. Maria Rusu este prima dintre ele, are 65 de ani, este venită în Murfatlar din județul Botoșani, în anul 1968. Aceasta ne face un scurt parcurs al vieții sale, din care răzbat accentele culturii tradiționale:

“M-am căsătorit cu un băiat din sat de la mine, pe nume Rusu Vasile, eram vecini. El era mai mare cu 12 ani ca mine și plecase în lume după ce terminase șapte clase, cum era pe atunci. Eu am făcut 8 clase. A venit de un Paște acasă și a trecut și pe la noi și m-a întrebat dacă merg cu el la joc, că se făcea horă pe toloacă. Dar mie nu îmi dădea tata voie să merg la horă că aveam șaisprezece ani, nu aveam vârsta de horă. Acolo mergeau fetele de peste 18 ani. Am cerut voie mamei să merg să văd și eu hora și mama m-a lăsat să merg după ce am

Nunta familiei Rusu în 1972

Familia Purice în anul 1950

terminat de dat mâncare la animale. În seara aia a venit soțu' la părinții mei și le-a cerut voie să mă lase să merg cu el la bal. M-au lăsat și când m-a adus acasă în seara aia m-a și cerut de la părinți. Și uite așa în prima zi după Paște am depus actele și m-am măritat și am venit aici în Dobrogea. El lucra în Portul Constanța ca tractorist și ne-am mutat aici, în Mufatlar. Nunta am făcut-o acolo, în Moldova. Soacra mea era văduvă și după cununie ea își dorea să rămân acolo, să o ajut în gospodărie și să vină doar soțu' la Constanța la muncă. Dar el m-a luat cu el aici."

Ca multe dintre cuplurile de tineri căsătoriți, familia Mariei Rusu a avut de străbătut o perioadă de provizorat, până la dobândirea unei stabilități, a unui cămin propriu.

"Am stat 3 ani cu chirie și apoi ne-am făcut casa asta. Soțu' se pricepea că a fost și dulgher și noi amândoi am ridicat casa începând de la săpatul temeliei. Am pus bani la temelia casei pentru spor și după ce am ridicat casa acolo pe acoperiș am pus o creangă verde de care am legat două prosoape. După 4 ani de căsătorie au venit și copiii: o fată și doi băieți. Fata locuiește și ea aici în Mufatlar, este căsătorită și are și ea două fete. Băieții nu sunt însurați. Unul stă aici cu mine în curte și unul este plecat în Italia."

Amintirile legate de prima copilărie și de preadolescență sunt încă vii în memoria Mariei Rusu, care povestește despre obiceiurile legate de muncă, de tocirea zestrei și altele asemenea:

"Noi am fost nouă copii: șapte fete și doi băieți și îi ajutam pe părinți la treabă încă de când eram mici. Lucram la câmp, mergeam de aduceam apă, că era departe fântâna, la un kilometru și ceva și căram apa de acolo în oale de pământ că aveam animale multe: oi, vaci, porci. Vara făcea mama mâncare afară la hurnoi - o sobă cu plită, lipită cu pământ-

și noi, copii fiind, unu' aducea ciocani pentru foc, altul îi băga în sobă, altul curăța ceapa, cartofii și ce mai trebuia iar mama pregătea la oală că acolo nu aveam voie să nu ne frigem. Când torcea mama, ne dădea și nouă ca să învățăm de mici. Era cânepa, o smulgeam cu rădăcini cu tot, o scuturam, o legam sнопurele mici și o duceam la baltă. Acolo o lăsa mama la uscat vreo trei săptămâni. Mai mergea pe acolo și o încerca. Dacă se rupea ușor mergeam și noi cu ea și o luam și o încărcam în carul cu boi. O aduceam acasă, o desfăceam și o mai lăsam așa în picioare la uscat. Când era uscată bine, o bătea mama la meliță și noi o torceam apoi ca să facă mama așternuturi, cuverturi, cămăși, traiste în care le duceam mâncare la câmp. Noi fiind fete multe o ajutam pe mama la scărmanat, la tors. Eu mi-am făcut singură zestre: așternuturi de pat de lână, preșuri, desagi, păretare, perne, fețe de perne".

Cea de-a doua localnică din Mufatlar cu care povestim este Florina Militaru. În vârstă de 88 de ani, aceasta s-a stabilit în Mufatlar prin căsătorie, ea fiind născută în satul Furnica din comuna Dumbrăveni, județul Constanța. Provenită dintr-o familie numeroasă, Florina Militaru rememorează perioada copilăriei, cu greutățile, dar și cu bucuriile ei:

"Noi am fost opt frați la părinți, am făcut școala acolo în sat, 7 clase. Mergeam călare pe cal la școală apoi la câmp, la muncă mergeam și învățam și lecția și seara veneam acasă și puneam un capac de-ăsta de căldare pe genunchi și scriam ce aveam de scris pentru școală, că nu aveam loc la masă, eram mulți." Cum era de așteptat, frații mai mari se ocupau între altele și de îngrijirea celor mici, preluând astfel o parte din responsabilitățile părinților ce erau nevoiți să lucreze din greu spre a putea asigura traiul zilnic al familiei.

"Pe părinți îi ajutam la toate muncile: la câmp, la animale, păsări le dădeam mâncare, la orice îi ajutam și fugeam și la școală că era aproape de casă. La 7-8 ani eram pe câmp săpam la porumb. Noi ne ajutam unii pe alții, ne creșteam unul pe altul că eram la un an unul după altul făcuți. Eu eram al patrulea copil. Mama, la trei săptămâni după naștere, mergea la muncă, la câmp și lua și copilul mic cu ea. Îl puneam într-o albie și ne lăsa pe noi la capu' locului să avem grijă de fratele mic să nu vină vreun șarpe. Și stam la capu' locului și îl apăram, îl legănam și mama muncea. La mâncare nu prea o ajutam pe mama că nu aveam timp că mergeam cu ea la câmp. Mâncarea o făcea mai mult bunica, cât eram noi plecați." Cu toate acestea, copiii găseau

întotdeauna și răgaz pentru jocuri, chiar și pentru confecționarea unor păpuși simple:

*“Seara când veneam de la câmp, ne jucam până târziu. Ne făceam pepeni din țărână și ne jucam **bostana**. Fiecare copil trebuia să-și păzească bostana lui ca să nu i-o strice cineva. Dacă nu erai atent venea și ți-o strica. Ne mai făceam și păpuși din ciorapi.”*

O amintire încă vie a copilăriei Florinei Militaru este legată de ziua Rusaliilor, în speță de credințele populare legate de această zi. Chiar și copiii erau avertizați să respecte recomandările și mai ales interdicțiile cărora li se conformau adulții. În acest context este amintită și prezența călușarilor și a acestui ritual apotropaic în zonă:

“De Rusalii puneam tei și usturoi pe la poartă, pe la geamuri, pe la animale să fugă relele de la casă. Țineam Rusaliile duminică, luni și marți și se făcea și horă în sat de Rusalii. La moșii de vară, înainte de Rusalii, ne împărțea bunica câte o farfurie cu colarezi. În Duminica Rusaliilor ne duceam la biserică și apoi la horă iar luni se împărțea oale și câni. Noi ne duceam la vecini care puneau o lână de oaie nespălată pe jos, fierbea o căldare de apă, puneam picioarele pe lâna aia apoi pe marginea căldării și cei ai casei ne spăla pe picioare, ne ungea cu unt pe tălpi și pe urmă puneam picioarele pe lâna ceea. Zicea că așa e bine să ne spele de Rusalii pe picioare, să se spele tot răul, “să nu ne ia din căluș”. Pe urmă ne ducea și ne puneau masa, apoi ne și împărțea câte o cană la fiecare. Dacă munceai de Rusalii te lua din căluș. Bunica ne spunea că o femeie a lucrat în ziua de Rusalii și a luat-o din căluș (a înnebunit). S-a dus

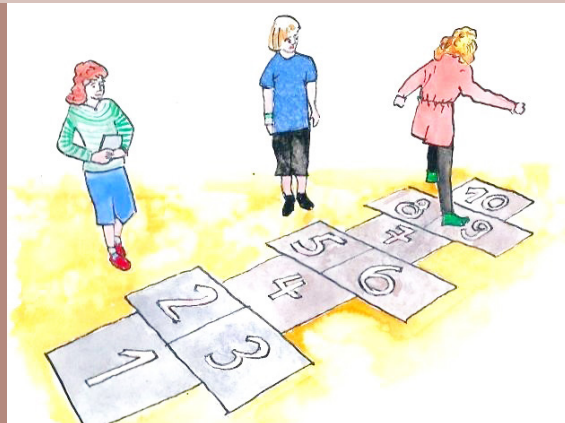
vecinii și a chemat călușarii, că în fiecare an juca Călușarii de Rusalii, a pus-o în mijloc, a jucat jocul lor și a sărit apoi peste ea și s-a făcut bine.”

Însă copilăria a trecut și vârsta propice măritșului se apropia furtunos. Chiar înainte de împlinirea a 18 ani, Florina Militaru a fost surprinsă de o cerere în căsătorie cu totul neașteptată. Astfel, ceea ce părea inițial o glumă a devenit curând realitate, tânăra adolescentă intrând în rândul femeilor măritate, cu o seamă întreagă de griji și bucurii pe care le aduce acest prag al vieții:

“M-am măritat acolo, în satul Furnica. Părinții mei avea salon de dans acolo în sat și eu vorbeam cu fratele soțului meu. Și a venit o dată la un bal și am dansat amândoi și el mi-a zis că vine seara să mă ceară de la părinți. Eu aveam 17 ani și am zis că glumește mai ales că eu vorbeam cu frate-său. Dar, seara a venit cu părinții și cu sora-sa m-a cerut, a doua zi am plecat la acte, peste 8 zile am scos actele și în prima duminică după Anul Nou am făcut nunta. Cavaleru’ de onoare a fost cu plosca și a anunțat tot satul și a venit toți, că era un sat mic, izolat, cu 30 de familii. Și înainte nu exista să faci nunta și să nu vie tot satu’.”

După ce m-am măritat părinții mei s-a îmbolnăvit și noi aveam grijă de ei și de bunica. Și atunci părinții mei a zis că dacă tot îi ajut, să venim să luăm o casă în Murfatlar și să ne mutăm cu toții aici. Am vândut tot acolo în sat și am cumpărat casa aici și am stat cu toții aici 30 de ani. Am avut și un băiat și a stat și el aici cu mine dar pe urmă s-a mutat la Constanța cu copiii. “

Am citit zilele trecute un mesaj de pe Facebook: „Când eram copil, rețeaua de socializare se numea *Afară*”. Nu știm vârsta celui care a postat mesajul, dar bănuim că are acum între 30 și 40 de ani sau mai mult. Dar, fiindcă mesajul este în limba română, folosind logica matematică, putem spune că este din România. De curând am cunoscut doi tineri – Vlad și Mihai – din generația „cu cheia la gât”, adică din România, din Europa de Est, acolo unde părinții de la oraș erau obligatoriu în „câmpul muncii” și totuși nu aveau posibilități materiale pentru bone etc. De-a ce se jucau acești copii și unde? În fața blocului! Inventivitatea, creativitatea, bucuria de a comunica folosind ce aveau la îndemână: un elastic, o sfoară, o cretă cu care desenau un șotron sau un teren cu pătrățele, un băț, o minge, o coardă și totul era joacă la maximum! 55 de jocuri au fost readuse în actualitate în câteva campionate-întâlniri între părinți și copii și apoi adunate într-o casetă de jocuri: **În fața blocului**. Cartea cu cartoline explică sumar jocurile din epoca „comunistă”, dorind să readucă în lumea copiilor de acum „copilăria la cutie” a părinților lor. Legătura dintre generații, dorința de a familiariza copiii de astăzi, ai generației „facebook”, cu aceste jocuri simple, dar pline de voie bună, de spontaneitate, de socializare cu toți cei care se adunau de drag să-și trăiască o copilărie colorată, nu cenușe...

Am selectat doar câteva jocuri „made in România” care au la bază matematica (cercul, dreptunghiul,

numărătoarea) pentru a le propune partenerilor din **Proiectul european Erasmus+ Math-Games**, mai ales că le am și eu în minte, datorită copilăriei mele și, desigur, a fiului meu, care avea o mare disponibilitate pentru joacă și jocuri.

Astăzi despre ȘOTRON...

ÎNCEPUTUL JOCULUI

Faza 1. Terenul. Pe stradă, pe trotuar, în parc, în locurile de joacă, în curtea școlii, se desenează terenul, cu pătrate și cerc, despărțit în două semicercuri. Numerotat de la 1 la 10 (uneori doar până la 8). Cu ce desenăm? Cu creta, cu o cărămidă, cu vopsea!

Faza 2. Aruncarea. Fiecare jucător are o pietricică pe care o va arunca succesiv în căsuțele șotronului când îi vine rândul. Dacă piatra ajunge pe linie, se repetă. Dacă jucătorul nu reușește să arunce în căsuța respectivă, este rândul altui jucător.

Faza 3. Săriturile. Și la dus și la întors se sare în căsuțe astfel: în cele cu numere simple se sare într-un picior, iar în cele alăturate, cu ambele picioare. La întoarcere, jucătorul se apleacă să ia piatra de jos, în timpul săriturii. Dacă a călcat în afara terenului sau pe linia dintre pătrățele, jucătorul e penalizat și repetă aruncarea respectivă. Din vocabularul jucătorilor: „Ai călcat, repeți!”; „Ai uitat să-ți iei piatra, repeți!”

Toți jucătorii se amuză foarte mult, se simt plini de energie, adună impresii, lasă desenul pe stradă sau pe trotuar ca semn al unui bun creat de copii, într-o partidă de neuitat.

Ce conținut Matematic Putem Învăța?

Aritmetică

- Jucătorii numără, adună, scad.

Geometrie

- Figuri geometrice: pătrate, cerc, semicerc, linii.

Statistică

- Statistici variate ale jocului, ale jucătorilor.

Istoric

Șotronul nu este doar un joc românesc, nu este de dată recentă, are o răspândire largă și în Europa, în Franța, dar și în Bulgaria sau Turcia. Șotronul românesc se numește în franceză *marelle*, în engleză *hopscotch*, în italiană *campana*, în spaniolă *rayuela* etc.

Lingvista Rodica Zafiu reface drumul acestui cuvânt din română: „Forma *șotron* a fost înregistrată prima oară în 1862, în *Noul dicționar portativ... și de neologisme* al lui E. Protopopescu și V. Popescu. Explicațiile din dicționarele ulterioare sunt destul de parțiale: la Lazăr Șăineanu (în *Dicționarul universal al limbei române*, 1898) se vorbea de un „joc între doi băieți pe un dreptunghi împărțit în nouă diviziuni”... Aceași cercetătoare emite alte ipoteze

privind acest termen: „Există însă, în dicționarul etimologic al lui Al. Ciorănescu, o ipoteză mult mai credibilă, pe care instrumentele ulterioare nu au preluat-o, poate și pentru că nu apare separat, ci în interiorul articolului *șatrangă*. Forma *șotron* este indicată ca o posibilă variantă a substantivului feminin plural *șatrangă* (cu variantele *șatrangă*, *șatranci* etc.), vechi împrumut din turcă, denumire a jocului de șah și a tablei pe care acesta se joacă. *Șatrangă* (înregistrat în *DLR* cu singularul refăcut *șatrancă*) provine din *tc. satranç* „joc de șah”; a fost atestat la sfârșitul secolului al XVIII-lea și era termen

curent în secolul al XIX-lea, fiind folosit, de exemplu, în prima lucrare de șah din română: o traducere manuscrisă din 1838, *Giocul șatranci* (descrișă de Virgil Nistorescu în *Cercetări etimologice*, 1999). Trecerea de la variantele *șatrangi*, *șatrang*, *șatran* (înregistrate în *DLR*) la forma *șotron* e ușor de acceptat din punct de vedere fonetic, iar extinderea unei denumiri de la un joc la altul, în baza unei analogii, e o evoluție semantică normală.

Asemănarea dintre tabla de șah și desenul șotronului e destul de evidentă; în româna veche și populară exista și expresia *în șatrangă*, „în carouri”.

Sinonime, variante

Există varianta în care nu ai voie să atingi pietricica cu mâna, ci se împinge ușor cu piciorul în ordine descrescătoare până la 1. În altă variantă în loc de cifrele 9 și 10 se scrie Cer sau Pământ. În variantele copilăriei mele se numea **OMUL**, după asemănarea foarte mare dintre desen și un om stilizat. Numai mai târziu am aflat că se numea „șotron”.

Referințe și Linkuri

<http://www.infatablocului.ro/>
<http://alifantis.ro/album/sotron/>
<http://www.romlit.ro/otron>
<https://www.youtube.com/watch?v=w645hRDKUu4>
<https://www.youtube.com/watch?v=qlp27jTp4TU>
<https://www.youtube.com/watch?v=OdEnZaUSpCU>
<https://www.youtube.com/watch?v=y4cnilmqPts>
<http://www.vmsmedien.de/mathgames/work/WP%2010%20RO%20O1%20Compendium%20for%20eBook%20978-606-94172-3-2.pdf>
<http://www.vmsmedien.de/mathgames/work/WP%2010%20RO%20O1%20Compendium%20for%20eBook%20978-606-94172-3-2.pdf>

Teodor T. Burada (n.3 octombrie 1839- m.17 februarie 1923)

Ana Maria ȘTEFAN

Teodor T. Burada făcea parte dintr-o veche familie de aromâni stabiliți în Moldova, unde bunicul său fusese vornic, iar fiul acestuia, **Tudorache Burada**, devenea profesor și autorul primei cărți de teorie a muzicii europene, *Gramatica românească de note pentru tot fundamentul chitarei compusă după cea evropenească 1829*. Mama sa, **Maria Isăcescu-Burada**, cunosătoare a mai multor limbi străine, este prima traducătoare de teatru în limba română. Învăță limbi străine în familie, vioara cu Flechtenmacher, iar cu Paul Hette, pianul. Orizontul cultural și-l formează cu V.A. Urechia, Gr. Cobălcescu și alții. Pregătirea sa, dobândită la Academia Mihăileană și apoi la tânăra Universitate ieșeană la Facultatea de Drept, este completată la Paris, fiind primul student moldovean la Conservatoire Imperial de Musique et Declamation (1861-1865), perioadă în care frecventează și cursurile Facultății de Drept și ale Școlii de poduri și șosele.

Originară din târgul Odobești, familia Burada a pornit de jos spre cele mai înalte trepte boierești în viața socială a Moldovei, căminarul și muzicianul Tudorachi Burada mergând de la clucer (1823), sluger (1829), stolnic (1835), căminar (1840), mare ban (1841): spătar până la vornic, cu salon artistic prestigios în Iași, la mijlocul sec. XIX.

Educația muzicală dobândită la Paris îi va permite o vastă activitate concertistică în scopuri etnologice și folcloristice acolo unde existau români și tradiție românească. A fost primul profesor de violină al Conservatorului înființat, în 1860, la Iași de Cuza și Kogălniceanu și profesor de teorie a solfegiului, unde îi întâlnește pe Gavril Muzicescu, Caudella și Titus Cerne.

Teodor T. Burada își începe cercetarea spiritualității populare românești cu lucrarea *O călătorie în Dobrogea*, care reprezintă prima monografie etnofolclorică a unei regiuni românești. Amploarea și diversitatea activității sale este comparabilă cu aceea a lui B.P. Hașdeu, contemporanul sau. Burada a fost editorul și tipograful a peste 100 de cărți, la care se adaugă muzicianul, violonistul și profesorul la „școala

Teodor T. Burada, la 65 de ani

națională de muzică”.

Contemporan și prieten bun cu Hașdeu, Teodor T. Burada este preocupat de domeniul etnografiei. Lucrările *Despre creștăturile plutașilor pe cherestele și alte semne doveditoare de proprietate la Români* (1888); *Despre descântece, farmece, vrăji*. (1916), *Despre creștăturile șalgăilor pe droburile de sare*, (1885) sunt considerate materiale unice în cultura etnografică românească. Trebuie să precizăm că oscilația sa între etnografie și folclor i-a adus multe critici anterioare, dar ca o recunoaștere, a fost citat de Hașdeu în *Etymologicum Magnum Romaniae*, iar acest lucru a determinat critica de specialitate să-l încadreze în „școala folclorică Hașdeu”, remarcabilă fiind pasiunea sa de *a-și purta gândurile pe toate meleagurile pe unde știe că se află o ramură a străbunilor săi*¹. De asemenea, se mai arată preocupat și de organologie și lexicologie. Realizează astfel, un inventar simplu al instrumentelor populare

¹ Ioana Coșereanu, Revista de cultură „Țara Bârsei” *Teodor T. Burada și veacul al XIX-lea*, pag. 126

și al personalităților artistice, fapt ce demonstrează încă o dată diversitatea deschiderii sale. Din studiile sale aflăm despre instrumente (unele dintre ele nici nu le mai întâlnim azi), precum alăuta, buhaiul, cavaliul, cimpoiul, clopot, cobză, corn, nai, trâmbiță, violină.

Dacă ne referim la genurile și speciile folclorice pe care s-a axat, este important să reținem faptul că Teodor T Burada a surprins aproape întregul lor evantai, de la cele legate de naștere și botez (**Obiceiuri, la nașterea copiilor poporului din Macedonia-1892**) până la cele practicate la înmormântări – (**Bocetele populare la români-1879, Datinile poporului român la înmormântări, 1882**, Cântece de miriologhi *bocete* adunate din Macedonia – 1883, Priveghiul la morți, 1901), trecând prin cele de nuntă: *Datinile la nunți ale poporului armânesc din tru Macedonia -1889, Conocăria și iertăciunea la nunțile românilor din Basarabia, 1915, ș.a.m.d.*

Cea mai impunătoare sinteză a muzicologului rămâne însă **Istoria teatrului în Moldova**, publicată în două volume, în 1915 și 1922, la Iași, și apoi într-un singur volum în 1975, în îngrijirea lui I.C. Chițimia. Această masivă lucrare deschide drumul cercetătorilor asupra unor genuri de teatru popular pe cale de dispariție, chiar în timpul său: *Irozii (Vicleimul)*, capra, călușarii și Jocul păpușilor.

Din punct de vedere al integrării manifestărilor populare în istoria teatrului românesc, Teodor T.Burada rămâne un precursor atât al istoriei domeniului cât și al îndemnului direct de a ține seama de această fază a evoluției teatrului și în special a celui muzical.

Era atras de dezbaterele teoretice ale muzicii populare, dezvoltându-se ca un bun culegător de folclor și cercetător în istoria instrumentelor muzicale. O altă direcție a preocupărilor lui este abordarea monografică a creației populare, ocupându-se în special de două dintre cele mai luminoase figuri ale românilor: Mihai Viteazul, în *Cântecul lui Mihai Viteazul la românii din Macedonia (1891)*, și Ștefan cel Mare, în *Cântec ostășesc. Cuvintele lui Ștefan cel Mare (1904)*.

Am creionat astfel, în linii mari, multitudinea de preocupări ale personalității lui Teodor T. Burada și ilustrăm astfel faptul că lucrările sale nu rămân doar ca simple documente ale epocii de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul de secol XX, ci studiile și sintezele sale s-au dovedit indispensabile atât cercetării folclorice, etnologice, cât și celei muzicologice și teatrologice. O parte dintre aceste lucrări îl vor recomanda, în 1887, pentru a fi ales

membru corespondent al Academiei Române, iar mai devreme, la 27 de ani, în 1866, l-au propulsat spre admiterea sa ca membru al societății franceze numite Societe chorale de L' Ecole „Armand Cheve”, iar în 1868, să se numere printre membrii fondatori ai Societății Filarmonice Românești din Iași și ai Junimii.

A fost un neobosit pelerin străbătând meleagurile din lume pe unde se vorbea româna și fără sfială dădea concerte de muzică cultă sau era lăutar la horă, purtând cu sine un bogat bagaj de comori folclorice și etnologice: balade, bocete, descrieri de costume, de case, fiind totodată supranumit **ctitorul muzicologiei românești**, precursor în studierea istoriei teatrului în țările române, a muzicii deopotrivă, descoperitor al culturii preistorice (1884) Cucuteni-Trypillia. Personalitate multivalentă a dominat aria culturală românească, de la 1850 până în 1923, când se stinge din viață la Iași.

„Nimeni nu m-a văzut tologit, zicând că sunt obosit, ori să dorm după masă, după cum fac mulți. N-am avut în viața mea nici un tabiet. Am mâncat când mi-a fost foame, m-am culcat când mi-a fost somn. Niciodată nu m-am îngrijit când mă prinde noaptea, unde am să mă culc, că ori mă culcam pe fân, ori pe paie, cum mi se întâmpla pe la stâni, ori puneam șaua catârului drept pernă și nășipul pustiului drept așternut, cum făceam la popasurile cu caravane, pentru mine toate acestea nu însemnau nimic față de scopurile ce urmăream în acele călătorii”.²

² Teodor T. Burada, prefață la *Istoria Teatrului în Moldova* (1975) Editura Minerva, 1975, București, pag 13.

Mitropolitul Gurie al Basarabiei – demers identitar

conf.univ.dr. Silvia GROSSU, CHIȘINĂU

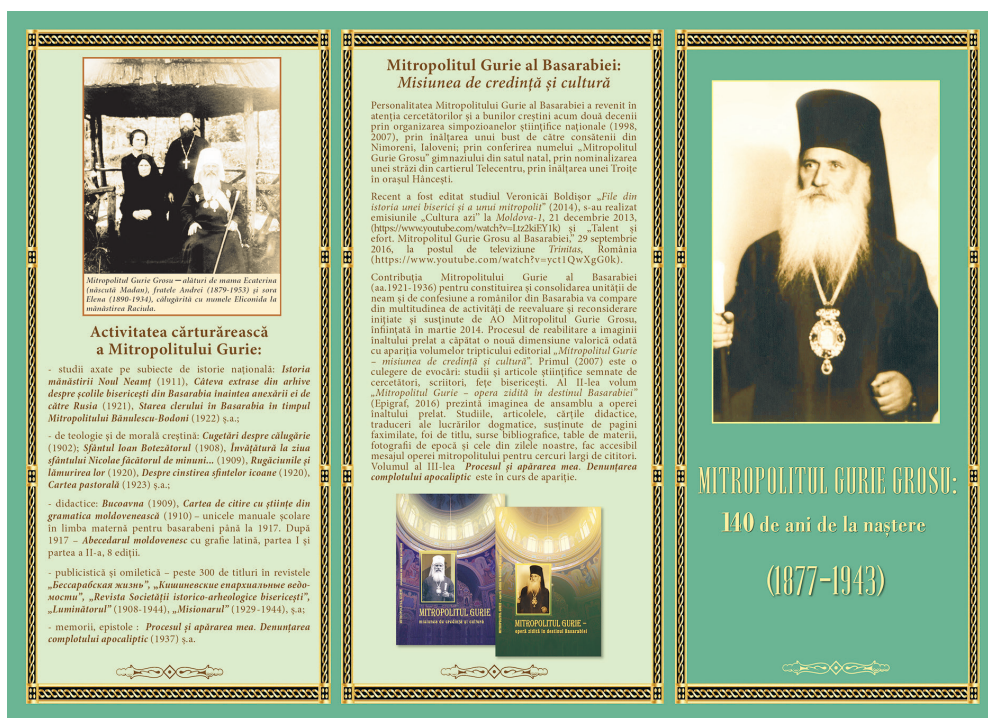
Dimensiuni recuperatorii. Odinioară vicisitudinile vremurilor au pus bariere care păreau de nedepășit în calea memoriei noastre identitare. Dar procesul de restituiri și recuperare valorice, demarat în Republica Moldova acum trei decenii, ia amploare și capătă consistență. În contextul comemorărilor legate de anii de glorie 1917 și 1918, se înscrie perfect demersul identitar al activității cărțurărești a Mitropolitului Gurie al Basarabiei. Doar o simplă parcurgere a listei de lucrări, semnate de înaltul ierarh, dezvăluie diversitatea intereselor de cunoaștere și cercetare ale autorului, axate pe repere identitare relevante: studii legate de istoria națională *Momente esențiale în istoria tipăririi cărților în Basarabia* (1907), *Istoria mănăstirii Noul Neamț* (1911), *Câteva extrase din arhive despre școlile bisericești din Basarabia, înaintea anexării ei de către Rusia* (1921), *Starea clerului în Basarabia în timpul Mitropolitului Bănulescu-Bodoni* (1922); lucrări de teologie și de morală creștină: *Cugetări despre călugărie* (1902), *Sfântul Ioan Botezătorul* (1908), *Învățătură la ziua sfântului Nicolae făcătorul de minuni...* (1909), *Rugăciunile și lămurirea lor* (1920), *Despre cinstirea sfintelor icoane* (1920), *Cartea pastorală* (1923) și multe alte; cele didactice: *Cartea de învățătură despre legea lui Dumnezeu* (1908), *Bucoavna* (adica abecedar), (1909), *Cartea de citire cu științe din gramatica moldovenească* (1910), *Abecedarul moldovenesc pentru anul întâiu de școală* (1917) ș.a.

Traseul luptei viitorului mitropolit pentru drepturile naționale ale basarabenilor (îndeosebi, pe segmentul 1905-1917) este demn de consemnat în manualele de istoria neamului.

În condițiile vitrege ale stăpânirii țariste, în perioada de deznaționalizare dură, critică pentru biserica națională, în școala de pe lângă mănăstirea Curchi, în cea pregătitoare pentru clerici de la Chișinău, apoi la Seminarul Teologic, s-au format caracterul și personalitatea viitorului mitropolit

al Basarabiei – Gurie Grosu. În anul 1898, după absolvirea cu succes a Seminarului Teologic, Gheorghe Grosu, beneficiind de o bursă, merge la Academia Duhovnicească (Movileană) din Kiev, iar după absolvirea studiilor, în 1902, la 16 septembrie, licențiatul în teologie al Academiei din Kiev, călugărit cu numele Gurie, este numit misionar de către Sfatul conducător al *Frățimii Nașterii lui Hristos*. În această calitate a colindat Basarabia în lung și în lat, ținând predici și purtând discuții cu credincioșii de la sate și orașe, învățându-i cum să separe credința adevărată de cea falsă (cazul călugărului Inochentie), îndemnându-i să rămână fideli bisericii strămoșilor, s-o apere de uzură și surpare. Imperativul vieții sale de acum înainte va fi luminarea poporului prin carte și mântuirea lui prin credința adevărată în limba maternă.

În calitate de misionar al ortodoxiei, viitorul mitropolit a demonstrat voință și devotament pentru cauza Bisericii naționale, cauză greu de susținut sub stăpânirea rusească. Mai târziu Paul Mihailovici (Mihail) avea să scrie în paginile revistei *Studentul*, pe care o conducea: „Numit ca misionar al eparhiei Chișinăului, pune multă chibzuință și dragoste în propovăduirea cuvântului Evangheliei, dar nu mai puțin sufletul în trezirea conștiinței naționale printre moldoveni” (*Studentul*, 1928, nr. 2, p. 7). Elocventă în această ordine de idei este corespondența despre activitatea misionară a ieromonahului Gurie, inserată în paginile gazetei *Moldovanul* (1907-1908, redactor Gheorghe V. Madan). În câteva numere cititorii au urmărit discuția dintre misionarul Gurie și enoriașii din satul Corjova (Corjevo), care recent beneficiaseră de vizita sa misionară. Enoriașii îi mulțumeau pentru *lumina*, pe care le-o adusese în suflet prin „*vorba curat moldovenească*”, pentru *cîntarea bisericească strămoșească* în „*limba mamă*”, și pentru „*îndrumările frățești*”, pe care le acordase cu generozitate și căldură. (*Moldovanul*, 22 aprilie 1907).

Această vizită avusese darul să fortifice sufletele mirenilor în cetatea dreptei credințe prin această „lumina”, atât de mult așteptată și de care ei aveau atâta nevoie. „M-am bucurat când am aflat din scrisoare că ați cunoscut mai bine interesul cântării bisericești și stați la Dumnezeuasca slujbă cu mare folos pentru suflet... simțindu-vă că sunteți toți un duh, un trup și mult fiind lăudați de Dumnezeu ca unul cu o inimă și cu o gură în limba moldovenească înțeleasă și femeilor și copiilor”. Este necesar de menționat curajul cu care misionarul eparhial se pronunță împotriva nedreptății și abuzurilor, de care suferea poporul Basarabiei. Unele note critice din articol constituie, de fapt, declarații curajoase pentru acele timpuri: „O, cât de mare împiedicare se face pentru sporirea cuvîntului lui Dumnezeu prin propovăduirea lui în limba puțin înțeleasă celor ce ascultă, prin slujire în limbă necunoscută celor ce se roagă. Cuvîntul Evangheliei și cântările duhovnicești rămîn atunci nelucrătoare – nici nu bucură, nici nu întristează” (Moldovanul, 1907, 6 mai).

În cuvîntul său de răspuns, publicat integral de ziarul *Moldovanul*, Gurie Grosu mulțumește la rîndu-i pentru doza de încredere cu care a fost tratat de către enoriași, pentru siguranța cu care și-a revigorat forțele necesare misiunii sale, deloc ușoară: „O, Fraților, cât sprijin mi-ați arătat cu primirea cuvintelor mele și cu dorințele Dumneavoastră sfinte..., că eu, propovăduind cuvîntul Domnului la cei ce nu vor să-l primească, de multe ori slăbeam pentru a mea osîrdie, mă simțeam singuratic în lupta mea...”. Se cere de menționat că, pentru această luptă, l-a motivat și l-a însuflețit călătoria

în România, întreprinsă în 1904 împreună cu preotul Vasile Gobjilă din Ruseștii-Noi. La Iași a luat parte activă la comemorarea a 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare. A vizitat capitala, a mers apoi la Sinaia, unde s-a întâlnit cu regele Carol I, a stat de vorbă cu principele moștenitor Ferdinand, a făcut cunoștință cu mai multe personalități ale bisericii și ale culturii românești. Sensibil la realizările culturale din România, constată cu durere marea distanță dintre enoriașii români de pe cele două maluri de Prut. Revenit la baștină, ieromonahul Gurie decide să reducă pas cu pas din acest decalaj spiritual și cultural. Astfel, nu doar își concentrează tot potențialul său, dar mobilizează și forțele existente în clerul din Basarabia spre propășirea prin credință și cultură a neamului basarabean: prin demersuri insistente și bine argumentate solicită autorităților ecleziastice introducerea sau, mai bine zis, revenirea limbii materne în serviciul divin, militează cu ardoare pentru redeschiderea tipografiei eparhiale (la care pe timpul lui Gavriil Bănulescu-Bodoni, în perioada 1814-1821, conform cercetărilor profesorului A. Stadnițchi, s-au tipărit 19.320 exemplare de carte românească), insistă asupra redeschiderii catedrei de limbă română la Seminarul Teologic din Chișinău și plătește cu banii săi cursurile facultative de limbă maternă, oferite de profesorul Grigore Constantinescu elevelor Școlii Eparhiale de fete. Tot în perioada 1904-1909 redactează, împreună cu alți preoți români din Basarabia, foi și broșuri pentru popor în limbile rusă și română, editate de *Frățimea Nașterii lui Hristos*, apoi și cărțile ce urmau să se

tipărească la tipografia eparhială, redeschisă în octombrie 1906.

În 1905, în ziarul de limbă rusă *Viața Basarabiei* (30 octombrie) apare articolul ieromonahului Gurie „O scumpă autorizație” cu o solicitare curajoasă, privind necesitatea limbii moldovenești în Biserică și școală. În aprilie 1906, conducerea Seminarului Teologic din Chișinău a înființat o Comisie specială în vederea întocmirii unui program privitor la predarea limbii moldovenești în seminar, în componența căreia se regăsește neobositul misionar eparhial Gurie Grosu. La 30 mai 1906 ieromonahul Gurie Grosu este ales președintele Societății Istoric-arheologice Bisericești din Basarabia, societate ghidată de marea tentație a restabilirii și teaurizării valorilor creștine. Pe 26 octombrie 1906 e consemnat momentul inaugurării oficiale a tipografiei eparhiale, demers realizat cu efortul viitorul mitropolit al Basarabiei. Un eveniment de anvergură – 3 iunie 1908, tipărirea *Psaltirii* de la Chișinău (după ediția *Psaltirii* de la Neamț) realizată de părintele Macarie Untul, Grigore Constantinescu și Gurie Grosu, ultimul asumându-și responsabilitatea pentru versiunea finală. Pe parcursul anului 1907, ieromonahul Gurie tipărește în patru numere din *Monitorul Eparhiei Chișinău* studiul „Momente esențiale în istoria tipăririi cărților în Basarabia” (KEV, nr. 2, 3, 4, 5, 1907). Ca rezultat al activității sale misionare și culturale, Gurie Grosu reușește să însuflețească și mișcarea de primenire a energiilor spirituale ale clerului basarabean. La 1908 în urma unui demers,

pe care Gurie Grosu îl înaintează Sfântului Sinod la Sankt-Petersburg, este permisă editarea în limba moldovenească a *Luminătorului*. Fondată din inițiativa și cu osteneala arhimandritului Gurie, revista apare din 1908, cu subtitlul „Jurnal bisericesc” și cu moto-ul „Lumină din Lumină”, până în 1944, fiind cea mai longevivă publicație periodică basarabeană în limba română din prima jumătate a secolului al XX-lea.

Luminătorul este și publicația religioasă, care a scos la iveală documente vechi de istorie și arheologie, a repus în circuit numeroase acte, care se refereau la evoluția bisericească a Moldovei de ambele părți ale Prutului. Contribuția esențială în acest sens revine „Obștei bisericești de istorie și arheologie” de sub președinția ieromonahului Gurie. Revista pledează pentru introducerea limbii române în școală și biserică. Astfel, în numărul 3 din 1908 este scris: „Noi am găsit de cuviință ca și Basarabia între moldoveni, școlile începătoare să fie puse astfel ca să se înceapă învățătura buchiilor și a cetirii în moldovenește, trecând după aceea la învățătura în rusește”. La aniversarea a XXV a revistei, Ștefan Ciobanu menționa: „Cu altă ocazie am avut putința să constat că revista *Luminătorul* a contribuit prin scrierile ei, în special prin unele articole, care priveau istoria bisericească a românilor, la trezirea conștiinței naționale, cu toate că în manifestările ei naționale ea a fost foarte prudentă”. *Luminătorul* a servit și de tribună unificatoare pentru clerul basarabean în cele mai critice momente.

Publicația a fost cea care a oferit pe parcursul anilor posibilitatea exercițiului publicistic în limba maternă pentru preoțimea locală. Clerici cărturari, dar care aveau studii doar în școlile rusești, depuneau efort ca să ofere cititorilor basarabeni mostre de limbă română literară. *Luminătorul* a constituit o adevărată școală și pentru poetul Alexei Mateevici, ca să oferim un exemplu relevant. Începând cu anul 1910, Alexei Mateevici devine un colaborator constant al revistei până în anul 1917, anul trecerii subite din viață. În afară de traduceri din proza rusă, de nuvele, învățăături, scrieri morale, în care se condamnau neajunsurile și viciile vieții cotidiene, A. Mateevici, pe atunci student al Academiei Duhovnicești din Kiev, a publicat și un șir de articole cu caracter științific. În anii 1911-1913 Mateevici este de o creativitate uimitoare – sunt numere de revistă, unde mai bine de jumătate din spațiul părții neoficiale este acoperit de el. Cel mai semnificativ a fost articolul „Când și cum s-au încreștinat moldovenii”, în care autorul analizează mai multe ipoteze cu privire la încreștinarea românilor, susținând că românii sunt printre primele „noroade”, care au fost încreștinate. Tot în anul 1912, Mateevici mai publică alte 2 articole cu caracter științific: „Tipăriturile noastre bisericești și Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni”. Mateevici publică și un număr impunător de poezii traduse din scriitori ruși (A. Pușkin, M. Lermontov, C. Batiuşkov, A. Kolţov, K. Briusov, F. Tiutcev), dar și originale toate, însă, pătrunse de spiritul moral-creștin și general uman.

În acest context de *restitutio* se impune și valorificarea revistei *Misionarul*, editată la Chişinău prin contribuția nemijlocită a Mitropolitului Gurie, dar difuzată în întreaga Românie. *Misionarul* trata un spectru vast de probleme: combaterea sectarismului și a propagandei ateiste, organizarea muncii misionare în teren, consolidarea coeziunii confesionale, evoluția creștinismului în lume și în țară ș.a.m.d. Revista de orientări pastorale și misionare a supravegheat corectitudinea credinței creștine și expresia ei autentică printr-o muncă asiduă neîntreruptă pe parcursul a 15 ani (1929-1944). Ca și *Luminătorul*, *Misionarul* pledează pentru statornicia credinței ortodoxe, pentru păstrarea și cultivarea limbii materne și a tradițiilor. Sperăm să beneficiem de interesul publicului-cititor pentru un studiu aparte despre această valoroasă publicație ortodoxă din perioada interbelică.

Preocupările viitorului mitropolit pentru soarta culturii ecleziastice și naționale se regăsesc în mai

toate activitățile sale. Asociații și fundații culturale, instituții de învățământ, publicații periodice, lăcașuri de cult, evenimente magistrale pentru sporirea patrimoniului cultural al Basarabiei sale dragi au fost inițiate sau susținute de el pe parcursul întregii sale vieți. Dintre preocupările didactice ale Mitropolitului Gurie e cazul să ne oprim cu detalii asupra primului abecedar cu grafie latină din Basarabia, suportul didactic temeinic cu care a demarat procesul de naționalizare al școlii din Basarabia, în chiar tragicul și gloriosul an 1917.

Primele lucrări didactice, de elaborarea cărora a fost preocupat din tinerețe sunt *Cartea de învățătură despre legea lui Dumnezeu* (1908) *Bucoavna* (1909) și *Cartea de citire cu științe din gramatica moldovenească* (1910), unicele

manuale școlare în limba română (cu grafie chirilică) din Basarabia, predestinate procesului de instruire publică, dar care n-au fost acceptate de autorități. În rezoluția Sfatului eparhial școlar din 30 octombrie 1913, episcopul Serafim Ciceagov nota: „Anume bine studiind activitatea misionarului arhimandrit Gurie întru răspândirea în Basarabia, nu a limbii moldovenești, ci a celei românești, prin care (...) se propagă românizarea, eu văd (...) că această carte a arhimandritului Gurie (...) e scrisă într-o limbă puțin înțeleasă de moldovenii din Basarabia, și adică mai lămurit zis, în limba românească” (Preotul Constantin Morariu, *Arhiereul Gurie Botoșăneanu. Vicarul Mitropoliei și Sucevei*. Cernăuți, editura *Glasul Bucovinei*, 1919; p.10-11) Pentru valoroasa activitate culturală, vădit națională, arhimandritul Gurie este îndepărtat de Basarabia și trimis la una din mănăstirile din nordul Rusiei.

La revenirea sa, în anul 1917, Gurie Grosu s-a implicat plenar în procesul de revigorare națională. Pentru a promova procesul iminent de naționalizare a școlii era nevoie de voință politică, de potențial intelectual, de cadre calificate, de suporturi didactice. Grație eforturilor cumulate ale fruntașilor basarabeni, este procurată prima tipografie cu litere latine și adusă în Basarabia. La această tipografie istorică vede lumina tiparului primul abecedar românesc din Basarabia, tipărit cu caractere latine – **Abecedar Moldovenesc pentru anul întâi de școală**. Pe copertă era indicat ca autor „*Arhimandritul Gurie, cu ajutorul mai multor iubitori de luminarea norodului*” (Gurie Grosu, *Abecedar Moldovenesc pentru anul întâi de școală*, Tipografia Românească, Chișinău, 1918).

Unul dintre coautorii abecedarului a fost Onisifor Ghibu, care spunea că abecedarul este o prelucrare calitativă a „*Bucoavnei*” moldovenești: „*În locul unei cărți de limbă moldovenească, a ieșit o carte de educație națională moldovenească, de suflet moldovenesc, – de suflet românesc*” (Onisifor Ghibu, *Pe baricadele vieții*, editura Universitas, Chișinău, 1992, p.369). Până la sfârșitul anului 1917 arhimandritul Gurie tipărește și partea a doua a abecedarului. Abecedarul conținea numeroase texte cu titluri sugestive: „*Unirea e dorul nostru*”; „*Deșteaptă-te, române!*”; „*Zici moldovan sau român – tot una*”; „*Dacii au fost un popor viteaz*”; „*Zimbrul e stema Moldovei*” etc. Când a examinat acest abecedar, secretarul general al Ministerului de Instrucție de la Iași, profesorul universitar Ioan Simionescu, devenit ulterior președintele Academiei Române, a rămas profund impresionat. În articolul „*Abecedarul Basarabiei*” (1918), profesorul Simionescu mărturisea că o asemenea carte românească n-a apărut din 1828: „*(...) Abecedarul moldovenesc, scris pentru luminarea norodului, (...) îmi stă dinainte și nu mă pot sătura (...) să-l deschid și să citesc din el, ca și din cine știe ce carte de înțelepciune, frazele lapidare în simplitatea lor, menite să umple inima copilului de un simțământ nou, acel al dragostei de țară și neam (...) ni se arată azi, în plin veac de prefacere, o comoară neatinsă, arhaică, neinfluențată de civilizația străină, comoara de înțelepciune bătrânească, de graiu curat, de vigoare neistovită a vechilor plăieși (...) Și așa, deodată, după un veac de închistare, poporul moldovenesc deschide ochi și cată spre lumină*” (Onisifor Ghibu, *Pe baricadele vieții*, editura Universitas, Chișinău, 1992, p.370).

Abecedarul a cunoscut opt ediții și a fost de un real folos școlii, nu doar în Basarabia, nu doar

în perioada interbelică, dar și în satele din partea transnistreană a Ținutului Nistru, în anii celui De-al Doilea Război Mondial.

Astfel, prin elaborarea și editarea primului abecedar în limba română cu grafie latină, Mitropolitul Gurie a contribuit plenar la naționalizarea școlii basarabene. Ulterior, în perioada interbelică, prin participarea și luările de cuvânt la diverse întruniri a readus în Basarabia spiritul cultural, în detrimentul politicianismului devastator: prin *Astra basarabeană*, prin deschiderea primei instituții de învățământ superior din Basarabia Facultatea de teologie ș.a. În una din inspiratele sale pledoarii din Senatul României în favoarea acestor importante acte de cultură, mitropolitul zicea: „*Ștefan cel Mare, pentru apărarea moșiei, a zidit cetăți, ca în lăuntrul lor să se apere. Acum aceste cetăți nu mai folosesc la nimic. Cetățile unui neam sunt universitățile. Zidurile de apărare sunt piepturile pline de iubire de neam. Aceste piepturi să le creștem, la hotarele țării, prin universitățile provinciale. Să dăm Basarabiei cât mai multă cultură!*”

Fascinanta forță de seducție a Mitropolitului, cu care anima spiritul național în scumpa lui Basarabie, devine molipsitoare în mediul ecleziastic, astfel că în congresele eparhiale din tumultosul 1917, apoi din 1923, 1925, când inițiasă și gestiona un complicat și controversat proces de reformare a bisericii din Basarabia, discursul său este nu doar auzit, ci ascultat și urmat. Rolul său de catalizator al vieții naționale sporește ulterior și prin investirea sa în scaunul mitropolitan, astfel că Mitropolitul Gurie și-a creat, în timp, o imagine generatoare de respect datorită, în principal, calităților sale de organizator al Bisericii basarabene, de blând și luminat păstor, de promotor al valorilor patrimoniului spiritual și tradițional al românilor din Basarabia. Discursul identitar al acestei multitudini de activități iluminist-culturalizatoare ale Mitropolitului Gurie constituie o valoare încă greu de estimat pentru istoria noastră și necesită concentrare de forțe investigative noi.

Se afirmă că trendul contemporan este unul de ignorare a trecutului, iar acest lucru este cauzat de forțe care promovează ideea că memoria este inutilă. Dar adevărata noastră istorie încă trebuie să o descoperim: oricât de dur ar fi adevărul, el trebuie privit în față, trebuie cunoscut și studiat. Noi credem că identitatea trebuie asumată, nu repudiată!

O succintă istorie a cetății Axiopolis

Cercetător științific doctor Sorin Marcel COLESNIUC

Zona în care se află orașul Cernavodă a fost locuită încă din preistorie. Cercetările arheologice au scos la suprafață mărturii ale existenței unor comunități umane aparținând culturilor: Hamangia, Gumelnița, Cernavoda I, III și II și Babadag. Statuetele ceramice *Gânditorul și perechea sa*, capodopere ale artei neolitice, descoperite în necropola culturii Hamangia de pe dealul Sofia, au devenit cunoscute în întreaga lume. Tot pe dealul Sofia, dar și în alte puncte din orașul Cernavodă, au fost cercetate urme arheologice din epoca fierului, aparținând culturii Babadag. Un exemplu îl reprezintă și ruinele unui *oppidum tracic hallstadian* (așezare fortificată, centru economic, politic, religios și militar, un început de oraș), apărut de un val construit din pământ și pietre, în malul prăbușit dinspre Dunăre.

Denumirea de Axiopolis cuprinde, în realitate, trei cetăți de epoci diferite, care au fost destul de puțin cercetate până în prezent. Denumirea aparține, în primul rând, în ordine cronologică, așezării geto-dacice aflate la intersecția văii Carasu cu fluviul Dunărea. Această așezare, datată în prima etapă a fierului, aflată la intersecția unor importante drumuri, s-a dezvoltat în jurul portului prin care se transportau mărfuri de cealaltă parte a Dunării. Pe calea ușor accesibilă a văii Carasu se transportau mărfuri între Tomis și portul dunărean Axiopolis.¹

Începând cu secolele VII-VI a.Chr., când grecii au ajuns în Dobrogea, cetatea s-a dezvoltat foarte mult datorită comerțului pe care întemeietorii cetăților de la malul Mării Negre (Histria, Tomis și Callatis) îl făceau cu populația geto-dacă. Este vremea când, numele așezării, derivat din străvechea rădăcină

traco-iraniană (*aksena* – neagră, întunecată) a fost elenizat și a devenit *Axiopolis*.² În momentul în care cetatea Histria a început să decadă, comerțul s-a transferat către Tomis, întrucât, pe valea Carasu, comerțul cu geto-dacii din vest devenise mult mai ușor de realizat, mai ales după înființarea portului dunărean Axiopolis.³

În a doua parte a secolului I a.Chr., existau deja în Dobrogea aproximativ zece trupe auxiliare, la: Sucidava, Axiopolis, Arrubium, Troesmis, Noviodunum, Aegyssus, Salsovia și Tomis, dar și legiunile: I Italica (cu reședința la Novae) și V Macedonica (cu reședința la Oescus – Ghighen).⁴ Pe *limes*-ul scitic, organizat în Moesia Inferior încă din vremea lui Vespasian și desăvârșit în anii de domnie ai lui Traian, avem: linia dunăreană, linia de mijloc și litoralul vest-pontic. Axiopolis făcea parte, bineînțeles, din linia dunăreană a *limes*-ului scitic.⁵ Baze ale flotei dunărene existau la: Axiopolis, Aegyssus (Tulcea) și Noviodunum (Isaccea), unde era sediul principal.⁶

După cum o demonstrează itinerariile, stâlpii miliari și stațiile de beneficiari consulari de la: Troesmis, Capidava, Sacidava, Altinum, precum și porturile de la: Noviodunum, Barboși, Axiopolis și Vicus Classicorum, centrele de pe Dunăre constituie importante escale comerciale și vamale.⁷ În Dobrogea s-au găsit numeroși stâlpi miliari, unul

¹ Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *Istoria Dobrogei*, Editura Ex Ponto, Constanța, p. 57.

² Radu Florescu, *Axiopolis*, în Aurelia Lăpușan, Ștefan Lăpușan, Tiberiu Bîrda, *Cernavoda 1995*, Editura Mondograf, Constanța, 1995, p. 42.

³ Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *op. cit.*, p. 57.

⁴ *Ibidem*, p. 87.

⁵ *Ibidem*, p. 106.

⁶ *Istoria României*, Editura Enciclopedică, București, 1998, p. 54.

⁷ Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *op. cit.*, p. 117.

Axiopolis pe Tabula Peutingeriană

dintre ei fiind descoperit la Seimenii Mari, datat în anul 160 p.Chr., pe care se află inscripționat faptul că drumul a fost reparat până la Axiopolis. De asemenea, și la Cernavoda a fost găsit un stâlp miliar.⁸

La Hinog, Grigore Tocilescu și Pamfil Polonic au cercetat cetatea datată în perioada romană, începând cu secolul al II-lea p.Chr. Ea avea o incintă poligonală de tip *moeso-roman*, cu turnuri exterioare și cu ziduri cu o grosime de 3,5 metri.⁹ Zidurile erau construite în *opus caementicium* (tehnică de construcție romană în care zidul are către exterior două paramente realizate din blocuri de piatră naturală, prelucrat pe fețele

Axiopolis-cercetarea unui turn al cetății noi

Axiopolis-cetatea

pilaștri patrulateri în zona centrală. Construcția poate reprezenta un edificiu care a aparținut unui corp de gardă, asemănătoare cu cele de la Capidava și Troesmis. Arheologii au cercetat și un zid mai nou, asemănător celui vechi, cu două porți: una în colțul de est și alta spre nord.

În secolele IV-VII, existau unități eparhiale de-a lungul țărmului marin (în tradiționalele orașe elenistice) și de-a lungul malului Dunării, în centrele traco-daco-getice și romane. Basilici paleocreștine întâlnim în mai multe localități din zona Dobrogei, la: Argamum, Noviodunum, Dinogetia, Troesmis,

vizibile, între care se introduce mortar hidraulic cu spărtură de piatră), cu parament din blocuri cioplite, paralelipipedice. În interiorul incintei a apărut o clădire de mari dimensiuni, flancată de portic.

Pe strada axială a cetății a fost cercetată o bazilică, cu trei nave și *exonarthex* (pridvor deschis spre latura de vest la basilicile creștine) și o absidă semicirculară. Basilici asemănătoare au fost cercetate și la Tropaeum Traiani. În apropierea porții de pe latura de sud a apărut un edificiu dreptunghiular, cu un șir de

Axiopolis-materiale arheologice descoperite în anii 1895-1896

⁸ *Ibidem*, p. 118.

⁹ Dobrogea, Editura Sport-Turism, 1978, *passim*.

Axiopolis-săpăturile la poarta de nord a cetății vechi 1895 -1896

Callatis și Axiopolis.¹⁰ În *Notitia Episcopatum* (document oficial ce conține lista și rangul ierarhic al episcopilor metropolitane din țările estice), printre aceste centre este menționată și cetatea Axiopolis.

În secolul I p.Chr., flota de pe Dunăre, *Classis Flavia Moesica*, avea bază navală și la Axiopolis. O inscripție în care este menționată Asociația profesională a marinarilor de pe Dunăre – *Nautae universi Danubii* – demonstrează importanța cetății Axiopolis pentru navigația dunăreană.¹¹ Cetatea Axiopolis apare și pe *Tabula Peutingeriană*, o copie după o veche hartă romană, pe care erau trecute principalele localități și drumuri romane din secolele II – III.¹² Harta a fost descoperită în secolul al XII-lea de Conrad Celtis, iar acesta i-a predat-o lui Konrad Peutinger, din orașul german Augsburg, care a realizat o copie după harta romană.

Începând cu anul 46 p.Chr., teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră a fost cucerit de Imperiul Roman, iar în anul 86, în timpul împăratului Domițian (51-96), romanii au înființat provincia Moesia Inferior, care cuprindea, cu aproximație, teritoriul Dobrogei din zilele noastre. În perioada Domniei

lui Dioclețian (284-305), Dobrogea a fost separată de Moesia Inferior și a fost transformată în provincie independentă, numită *Scythia Minor*, cu capitala la Tomis.

În timpul împăratului Iustinian (527-565), cetatea Axiopolis a fost refăcută.¹³ Incinta cetății a fost întregită cu un alt zid, de formă trapezoidală, care închidea partea de nord a platoului, în aria orașului fortificat. Zidul era construit într-o tehnică asemănătoare cu zidurile vechi și avea grosimea tot de 3,5 metri. Noul zid a fost construit, probabil, atunci când a fost reparată vechea incintă. Acesta avea o poartă în colțul de est al laturii de nord-est și o altă poartă spre nord, pe axul

cetății. În partea de sud a cetății, zidul coboară până pe malul Dunării, el având scopul de a închide accesul spre port.

O capelă funerară, cu două încăperi dreptunghiulare, a fost cercetată în spațiul interior. Ea a fost folosită, cu siguranță, ca loc de înmormântare comun.¹⁴ Inscripția funerară slavă, în formă de cruce, în care este menționat numele Rotislava, demonstrează acest fapt.

(Aceste informații le-am preluat din cartea „**O istorie a orașului Cernavodă**”, lucrare pe care am publicat-o, în anul 2015, împreună cu jurnalistul Adrian Cârlescu).

¹³ Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *op. cit.*, p. 146.

¹⁴ Radu Florescu, *Axiopolis...*, p. 44.

Axiopolis-săpăturile la poarta de sud a cetății vechi 1895-1896

¹⁰ Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *op. cit.*, pp. 159-161.

¹¹ Radu Florescu, *Axiopolis...*, p. 43.

¹² Aurelia Lăpușan, Ștefan Lăpușan, Tiberiu Birda, *Cernavodă 1995*, Editura Mondograf, Constanța, 1995, p. 6.

Aniversare. 150 de ani de la fondare

Biserica greacă - primul lăcaș de cult ortodox în Dobrogea

Aurelia LĂPUȘAN

La Constanța, aflată sub stăpânire otomană, comunitatea greacă obține un Firman împăărătesc pentru construirea clădirii primei biserici ortodoxe din Dobrogea. Era anul 1862. Se păstrează și astăzi actele prin care sultanul Abdul Azis Bin Mehmet Han i se adresa subprefectului de Constanța consfințind decizia sa:

„Iubite, viteze, vestite Comandor al decorației Medgidiei gradul al doilea, Ahmet Rezim Pașa, subprefect al Constanței și prea înțeleptul învățat și vestita judecată al Pleșei Constanța, precum și asemenea cinstiții consilieri ai căror cinste să crească.

De îndată ce va sosi acest al meu decret împăărătesc, să luați cunoștință că de sub împărăteasca mea ocrotire, locuitorii domiciliați în Constanța, neavând biserică, au cerut pe lângă înalta mea persoană rugând prin replica lor să alcătuiască și să clădească Biserica din temelie sub denumirea /.../ cu următoarele dimensiuni: 44 arșini adâncime, 22 arșini lățime și 16 arșini înălțime.

Această suplică ne-a fost prezentată prin deosebită cerere de către preasfântul /.../ și precum se dovedește prin înaltul sfat al împărăției mele pentru un teren similar pe care se va clădi o biserică nouă din temelie, când terenul aparține statului să fixeze după aproximație o zecimală, venit ce ar putea să aducă acest teren în realitate și să ia această valoare.

Să cercetați conform cu legile această afacere și să notificați în calitate (capitala) mea prin publicațiuni și să ne faceți cunoscut locul pe care se va construi biserica, loc care nu trebuie să fie situat în cartierul Musulman și dacă într-adevăr nu este un loc care ar putea să aducă cuiva vreo vătămare sau pagubă și dați poruncă și autorizația de a se clădi.

Drept care, am dat acest al meu decret împăărătesc ca să luați cunoștință că am dat înalta mea poruncă ce trebuie să se execute cu mărire.

Domniile Voastre, subprefect judecător și ceilalți, luând cunoștință de această afacere precum am spus mai sus, că terenul destinat pentru clădirea

Biserica Greacă

bisericei este situat în cartierul musulman și că într-adevăr nu va aduce nimănui nici o pagubă și după ce veți lua cunoștință că nu este vătămător să nu opuneți nici o rezistență la clădire și să nu aduceți nici o piedică la zidirea Bisericii, în mărimea de 44 arșini adâncime, 22 arșini lățime și 16 arșini înălțime.

De asemenea, veți fi cu mare băgare de seamă în afacerea aceasta și să nu îngăduiți să pretinză cineva nici un argint sau vreun ban.

Dacă terenul pe care este proiectată a se clădi Biserica aparține statului, conformându-vă cu legile să executați cele legale, să vă grăbiți a proceda la evaluarea zecimei pe care ar aduce ca venit acest teren să fie încasat în a mea împărătească monedă, iar banii să-i trimiteți în capitala mea.

Așa luați cunoștință Domniile Voastre să aveți credință în sfânta mea iscălitură”. Anul 1862, în Constantinopol.

Puțin timp mai târziu, același sultan Abdul Azis Han Bin Mehmet Han transmitea conducătorilor provinciei: ”Prea cinstite, prea mărite și prea vestite inspector al Rumelili, Comandor al decorației

1958. Biserica greaca

Medgidia în gradul II, Rașit Pașa, Prefect al Tulcei, și viteze, iubite și vestite subprefect al Constanței, funcționar de gradul IV, Rusdi, și prea înțelepți și învățați și vestiți, judecător și muftiul și curțile consiliere ai orașului Constanța al căror să le crească cinstea.

De îndată ce va sosi acesta al meu decret împărătesc, să luați cunoștință că lângă locul destinat bisericii, pe care îl stăpânesc deja supuși ai împărăției mele pentru a clădi Biserica, spital și școală, există un loc viran al statului compus din 3.800 coți pe care sus-numiții l-au cerut prin suplica lor ce mi-a fost transmis prin Patriarhul lor spre a se dona acest loc viran.

În urma acestei cercetări locale, luând în considerație raportul dat prin proces-verbal, că sus-numita Biserică și independențele ei sunt situate pe un loc ce nu ar aduce nimănui nici o vătămare pe care prin cererea lor solicită să li se doneze și care este situat în locul unde nu aduce nimănui nici o vătămare și indicat este că acest teren aparține în desăvârșire statului că nu se stăpânește de nimeni, s-a cerut pe lângă sfatul meu împărătesc să li se doneze acest teren că le este imperios necesar spre a se clădi Biserica,

spital și școală. Drept pentru care dat-am cuvenita grație și consimțământul prin înalt decret.

Domniile voastre, prefect, subprefect, judecător, muftiu și ceilalți mai sus după ce veți ceda terenul de mai sus în scop de a se clădi amintitele Biserică, școală, spital nimeni să nu se opună, nici o piedică sau obstacol precum de asemenea să băgați de seamă și să nu îngăduiți nimănui să ceară sau să primească de la dași nici un argint sau ban și să-i acordeți ocrotirea necesară și ajutor.

Așa luați cunoștință să respectați iscălitura mea". Redactat în luna Rebul Evel anul 1280 (martie 1863), în Constantinopol.

Construcția bisericii a început în anul 1865 și s-a terminat în anul 1867.

A fost proiectată de arhitectul municipiului, Iani Teoharidi. Clădirea, în formă dreptunghiulară, nu are turle, întrucât era prevăzut în mod expres în aprobare, ca bisericile creștine din Imperiul Otoman să nu fie mai înalte decât lăcașurile de cult musulmane.

Pentru ridicarea bisericii s-au folosit cărămizi și piatră naturală, stâlpii de susținere au fost confecționați din lemn de cedru, iar podeaua a fost acoperită cu marmură albă adusă din Grecia. Ușile și ferestrele neboltite sunt protejate cu gratii din fier forjat frumos lucrate. Interiorul bisericii are un aspect de sală, cu înălțime egală. Multe dintre obiectele care decorează pereții bisericii sunt donate de etnicii eleni cu puțin înainte ca lucrările de construcție a lăcașului să fie începute. Remarcabile sunt cele patru policandre cu cristale de Murano, șase sfeșnice din argint aduse de la Constantinopol, o Evanghelie cu coperți de argint și foarte

multe icoane lucrate în perioada 1812-1870. Una dintre cele mai importante icoane ale bisericii grecești "Metamorphosis" este cea care îl întruchiează pe Sfântul Fanurie, un sfânt foarte iubit de ortodocșii greci.

Pictura bisericii a fost executată de un renumit pictor aghiograf de la Muntele Athos.

Pe 23 noiembrie 1878, în această biserică, în prezenta locuitorilor orașului Constanța s-a oficiat primul Te-Deum de mulțumire pentru victoriile ostașilor români în luptele de cucerire a independenței naționale (1877) de la Plevna, Vidin, Rahova precum și pentru revenirea Dobrogei la Țara Mamă.

În anul 1954 biserica a fost declarată „Monument istoric” și inclusă pe lista de „Patrimoniu Național și Cultural”.

La cererea membrilor comunității elene, Patriarhia Română a aprobat în 1974 includerea bisericii parohiale cu patrimoniu și enoriași în cadrul Arhiepiscopiei Tomisului și a Dunării de Jos.

Pictura, refăcută de către pictorul Nicolae Radu, a fost sfințită în anul 1991.

Biserica „Schimbarea la Față” serbează anual două hramuri: 27 august – Sfântul Fanurie și 30 noiembrie – Sfântul Andrei. Slujbele se săvârșesc atât în limba română cât și în limba greacă.

Biserica "Metamorphosis" are o înălțime de doar 10 metri, lungimea de 25 de metri și lățimea de 12,5 metri. Turnul care astăzi se înalță în partea dreaptă a bisericii a fost adăugat în anul 1947.

Evocarea Mitropolitului Nestor Vornicescu la Bastină, în Basarabia (90 de ani de la naștere)

Dr. Maria DANILOV, REPUBLICA MOLDOVA

Pe 1 octombrie, curent, în zi de Sf. Duminică, în satul Lozova (actualul raion Strășeni, Republica Moldova), baștina Mitropolitului Nestor Vornicescu al Olteniei (1 octombrie 1927 – 17 mai 2000) a demarat un șir de manifestări cultural-religioase consacrate celor 90 de ani de la nașterea ierarhului. Evenimentul a fost organizat de către primăria și parohia din Lozova, precum și de către membrii Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălașa”, Râmnicu Vâlcea.

Mitropolitul Nestor Vornicescu al Olteniei a avut noblețea sufletească a neamului de răzeși ai lui Ștefan cel Mare, din care se trăgea. De aceea poate n-a uitat niciodată locurile de unde a plecat. Dintotdeauna vlădica a nutrit un dor arzător pentru Basarabia natală. Visul său dintotdeauna era să revadă Basarabia întoarsă la sânul Patriei-Mamă. Mitropolitul Olteniei a militat pentru integritatea și independența Bisericii Ortodoxe din Basarabia. A militat pentru

reactivarea vechii Mitropolii a Basarabiei sub jurisdicția Patriarhiei Române

Oaspeții scumpi au venit tocmai din Oltenia. Au venit în echipă – clerici și mireni – care l-au cunoscut și apreciat pe marele ierarh Nestor: Prof. Eugen Petrescu, Prof. univ. dr. Dinică Ciobotea, pr. Nicolae State-Burluși, -Pr. drd. Constantin Mănescu-Hurezi, Ing. Simion Petre Cichirdan, Prof. Grigore Buci, col. (r) dr. Marius Turaiche, Ing. Gheorghe Cărbunescu, -Prof. dr. Toma Rădulescu.

Evocarea marelui prelat și cărturar basarabean la baștină, la Lozova – un sătuc minune, la numai 40 km de la Chișinău, a demarat în dimineața zilei de 1 octombrie. A fost oficiată o liturghie la biserica „Sfântul Nicolae” din localitate, după care preotul Petru Croitor și primarul satului Lilian Botnaru, au salutat pe cei prezenți la evenimentul comemorativ.

Evocarea marelui ierarh la baștină a fost un prilej deosebit,

care a adunat multă lume din localitate.

Născut în familia răzeșilor Vera (născută Roșu) și Vasile Vornicescu, neam de plugari basarabeni cu credința în Dumnezeu. Este cel mai mare din cei cinci copii ai familiei Vornicescu. A fost botezat creștinește, în biserica din sat, primind numele marelui ierarh Nicolae. Școala primară a făcut-o în satul natal, apoi a urmat seminarul monahal la Mănăstirea Neamț (1946-1948) și seminarul monahal superior la aceeași mănăstire (1948-1951). A urmat Institutul Teologic din București (1951-1955), cursurile de doctorat în teologie la același institut (1955-1958) și cursuri postuniversitare la Bossey și Geneva în Elveția (1969-1970). Doctoratul și l-a luat la București în 1983. Activitatea bisericească și-a început-o ca frate la schitul

Nechit, jud. Neamț (1943-1946) și apoi frate la Mănăstirea Neamț (1946-1951). La 10 martie 1950 a intrat în monahism, fiind hirotonit ieromonah și a slujit ca preot la catedrala episcopală din Iași (1958-1962) și bibliotecar al mitropoliei de acolo. A fost numit stareț al Mănăstirii „Sf. Ioan cel Nou” de la Suceava (1960-1966). Mitropolitul Iustin Moiescu l-a hirotonit arhimandrit la 2 februarie 1962 și de la 25 martie 1966 până la 15 decembrie 1970 a fost stareț al Mănăstirii Neamț. La 27 decembrie 1970 mitropolitul Firmilian al Olteniei l-a hirotonit episcop-vicar la Craiova. De la 23 aprilie 1978 a devenit mitropolit al Olteniei. Ca ierarh oltean, s-a îngrijit de mănăstirile și bisericile din eparhie și multe dintre acestea îl socotesc ctitor și binefăcător al lor. Era generos și darnic. Ironiza și nu suporta prostia și megalomania. Îi plăcea disciplina. A participat la multe congrese, simpozioane și alte întruniri internaționale la Madrid, Helsinki, Moscova, Sofia, Ierusalim, Budapesta, Praga, Varșovia, Atena, Kiev, New York, Sydney, New Delhi, Noua Zeelandă etc. A susținut

și desfășurat acțiuni filantropice în cadrul eparhiei. A fost președintele Comisiei sinodale pentru canonizarea sfinților români și Președintele Comisiei Naționale Române de Istorie Ecclesiastică și Comparată. În 1996 a fost ales membru de onoare al Academiei Române. Era un spirit viu, plin de viață, un căutător și scormonitor al bibliotecilor și arhivelor. Întreținea legături și corespondență cu numeroase personalități ale lumii bisericești, culturale și științifice din țară și străinătate. A scris numeroase cărți, articole și studii pe teme patristice, istorice și ecumenice, publicate în țară și străinătate. Mai avea multe de scris și de făcut. Mitropolitul Nestor Vornicescu rămâne în istoria Bisericii Ortodoxe Române, a culturii românești, dar mai ales a Olteniei, ca un fiu credincios, care și-a făcut datoria cu prisosință față de Țară și față de Biserica Neamului.

Dincolo de toate, Mitropolitul Nestor Vornicescu rămâne a fi ierarhul de la Lozova, în cinstea căruia este Liceul din sat, care îi poartă numele. Destinul lui basarabean este încrustat în

memorie colectivă a satului de baștină din codrii Lăpușnei. Evenimentele care au urmat după cel de-al Doilea Război Mondial au închis legăturile mitropolitului cu familia sa, cu părinții și cu cei cinci frați ai săi. Nici măcar scrisori nu a mai putut să trimită dincolo de Prut. Abia în 1964, mitropolitul a trimis prima scrisoare la Lozova, pe care a scris la destinatar, numele părinților (Vasile și Vera Vornicescu), iar în paranteză, dedesubt, „sau rude de-ale lor, dacă mai există”. Nu mai știa nimic de familie și de sat de mai bine de 20 de ani. Auzise doar câte ceva despre patimile populației românești de peste Prut, dar nu avea de unde să știe dacă mai este în viață și vreunul dintr-ai lui. Dezghețul din 1964 îi dăduse prilejul să încerce reluarea legăturilor cu familia. A primit atunci răspuns, însă o parte dintre cei scumpi sufletului său nu mai erau printre cei vii, iar pe cei rămași în viață încă nu putea să-i vadă. Abia după o jumătate de veac, în anul 1990, Mitropolitul Nestor Vornicescu avea să ajungă în satul natal. Părinții îi muriseră, asemenea și trei dintre cei cinci frați ai săi. Alte generații tinere se ridicaseră, despre care ierarhul afla că sunt copii, nepoți ori strănepoți de la cei pe care-i lăsase acolo.

Evocarea marelui ierarh Nestor Vornicescu, este o mărturie elocventă că memoria colectivă este încă vie la baștină. Mulți dintre cei prezenți în manifestare l-au cunoscut personal pe ierarhul de la Lozova. Apropiatii și colaboratorii ierarhului din Cetatea Băniei dau încă mărturie despre dorințele și visurile pe care le-a împlinit sau pe care aștepta să le îplinească. În timpul păstoririi sale, vădica

O slujbă de pomenire a fost oficiată și în fața monumentului ierarhului Nestor Vornicescu, din curtea bisericii de la Lozova (Strășeni).

a trimis de mai multe ori cărți și chiar lumânări credincioșilor de la Lozova, mărturisește profesorul Toma Rădulescu, șeful secției de arheologie din cadrul Muzeului de Istorie din Craiova. În cadrul evenimentului a fost prezentat volumul în manuscris: *În memoriam Nestor Vornicescu – Mitropolitul Olteniei, 1927-2000*, Craiova, Editura Mitropolia Olteniei, 2017 (alcătuit și îngrijit de Eugen Petrescu), urmând evocarea personalității arhierului. La final, un grup de copii ai liceului din sat, îndrumați de dna director Maria Ursachi, au venit cu un recital de poezie și omagiu marelui ierarh de la Lozova.

Manifestările de la Lozova au continuat cu evocarea Mitropolitului Nestor Vornicescu la Chișinău, la *Muzeul Național de Literatură „Mihail Kogălniceanu”*, unde s-a organizat, în Sala cu Cămin a Casei Scriitorilor, expoziția foto-documentară și medalionul literar cu genericul „Vlădica Nestor Vornicescu – un cărturar basarabean în scaunul mitropolitan al Olteniei”.

Tot aici a fost lansat volumul „Amintiri despre titani”, care conține evocări ale mitropoliților-cărturari de sorginte basarabeană, precum Antonie Plămădeală și Nestor Vornicescu, apărut de curând la Editura „Cuget Românesc” sub îngrijirea preotului Alexandru Stănciulescu-Bârda. La manifestare au participat oameni de știință și de cultură, cadre didactice și preoți din mitropoliile Olteniei, a Chișinăului și Moldovei, elevi și profesori de la Liceul „Nestor Vornicescu”

Grupul coral „Doina Codrului” de la Lozova a interpretat câteva cântece

din Lozova. În alocuțiunea sa, directorul Muzeului Național de Literatură, Vasile Malanețchi, a menționat că expoziția cuprinde cărți, documente și fotografii din arhiva sa personală și cea a instituției. De asemenea, academicianul Mihai Cimpoi a subliniat, că Mitropolitul Nestor Vornicescu a fost unul dintre teologii care a slujit credința și cultura, ne-a dat și niște studii despre literatura veche. A fost un mare cărturar care s-a aplecat asupra manuscriselor vechi, care au circulat în spațiul străvechii Dacii, rămase în continuare neeludate până la capăt pentru istoria culturii românești. Preliminariile, antecedentele directe ale acestei culturi, etapa sa „străveche”, au constituit un pasionant subiect de cercetare pentru Mitropolitul Nestor Vornicescu. Date documentare certe, teze argumentate, ne demonstrează că zorii literaturii noastre s-au ivit în secolele IV-VI. Una dintre primele scrieri străromâne, de la începutul secolului al IV-lea, este Pătimirea mucenicilor Epictet și Astion, la Dunărea de Jos, în cetatea Halmyris. Mitropolitul Nestor Vornicescu a enunțat o parte – aproximativ 40 de scrieri de dimensiuni cu totul inegale – din

contribuția scriitorilor străromâni la istoria veche a culturii noastre scrise, lucrări redactate mai ales în limba latină. Acești autori daco-romani de limbă latină, originari de la Dunărea de Jos, au dus până departe, în lumea cunoscută pe atunci, faima ținuturilor pontico-danubiene, aducând contribuții valoroase la cultura universală a epocii.

Emoționante mărturii cu privire la viața și activitatea Mitropolitului Nestor Vornicescu au prezentat pr. drd. Constantin Mănescu-Hurezi și dna Maria Ursachi, directoarea Liceului „Nestor Vornicescu” de la Lozova. Prof. dr. Toma Rădulescu, a afirmat că Mitropolitul Nestor Vornicescu a purtat un respect deosebit pentru locurile natale și a știut să-și ducă crucea până la capăt. Trebuie să facem o carte de amintiri basarabene despre această personalitate deosebită a culturii noastre, a accentuat în final acad. Mihai Cimpoi.

În contextul celor consemnate se cere de subliniat faptul, că în Basarabia nu avem o instituție specializată în istoria orală. Și e păcat să nu se teaurizeze aceste mărturii ale prezentului, pentru cei care vor veni după noi, pentru cei de mâine.

Opt cu-a brânzei nouă

Ioan ADAM

S-au dus nemții opt cu a brânzei nouă – cânta bunicul meu din Ardeal, însoțindu-și melodia cu un zâmbet șiret. Omul știa ce știa. Văzuse ulanii cu chivără retrăgându-se pe un drum fără întoarcere și reacționa în consecință. **Ducă-se (du-te) opt cu a brânzei nouă** e o formulă delicată pentru a trimite pe cutare sau cutare ins agasant la dracu ori în locul în care diavolul și-a înțărcat copiii. În **Povestea Vorbii**, Anton Pann, misogin de circumstanță, folosea și el expresia, dându-i o alură imperativă:

Muierea

Îți judecă pe dracul și ți-l scoate dator.

Și

Atunci îți iei ale trei fuiere și lumea în cap

Și

Te duci opt cu a brânzei

Sau

Te duci unde au dus mutul iapa și țiganul cârlanul

Că

Muierea a-mbătrânit pe dracu.¹

Funcționează în acest caz ceea ce se numește o **interdicție tabuistică**, aceeași care îl face pe țaran și pe tot omul cu bun simț să vorbească de Necuratul, de Aghiuță și Satana, de Ucigă-I toaca ori crucea. Spre deosebire de vremurile din urmă, când mai toată lumea drăcuiește cu poftă pe oricine, odinioară funcționa în popor o cenzură morală, iar fiica lui Caragiale, Ecaterina Logadi, își amintea că ilustrul său părinte le interzicea copiilor săi drăcutul pe motiv că ar fi vulgar. Și chiar este!

Alte popoare, mai bine cotate pe scara civilizației decât românii, au în această privință moravuri și expresii mai fruste. Englezii îi expediază pe cei nedorți cu formula *go to Hell* (du-te-n Iad) sau, mai nou, *go to Bath*, Bath fiind o localitate balneară frecventată de cei cu sănătatea pe sponci, deci victime potențiale ale lui Sarsailă.

Ce legătură este însă între **brânză** și **drac**? Înainte de a o lămuri să constatăm frecvența construcțiilor disprețuitoare, ironice, care gravitează în jurul

acestui aliment deocamdată tradițional la români. Despre un ins de nimic zicem că **nu face nici o brânză**. Leneșului, în faptă ori gândire, neisprăvitului, celui ce le începe pe toate și nu duce la capăt nimic, românii le spun cu franchețe că **nu fac nici o brânză** sau nici cât o ceapă degerată, alimentele cu pricina fiind legate în bucătăria populară. Avarul, cârpănosul este și el un **zgârie brânză**. Cel cu unele calități, dar în fond lichea, este **brânză bună în burduf de câine**.

Cu brânza am traversat istoria, cuvântul fiind de altminteri unul dintre cele 165 din fondul autohton, preroman². Niște „savanți” măcinați de iredentism, acum pripășiți prin Canada, au afirmat chiar că prolificitatea și vitalitatea românilor s-ar datora brânzei și laptelui. Prima schimbare în regimul brânzei s-a petrecut după creștinare. Probabil din rațiuni medicale, acum uitate, biserica a introdus posturile și o dată cu ele interdicția de a se consuma unele alimente de origine animală. Pustnicii și cuvioșii părinți îndemneau la înfrânare și la înfruntarea robiei pântecelui. Până azi **Idiomelarele**, deci cărțile bisericești cuprinzând cântări cu caracter psaltic, zic:

² În *Aventurile unor cuvinte românești*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005, p. 95-96, academicianul Marius Sala glosează erudit în jurul acestui termen „important în limba română din toate timpurile”: „Originea lui **brânză** este foarte mult discutată. Cei mai mulți îl consideră astăzi un cuvânt de origine traco-dacă sau o relicvă a vreunei limbi balcanice dispărute. S-au propus și alte soluții etimologice inacceptabile. Marele lingvist H. Schuchardt s-a gândit să-l lege de numele orașului elvețian **Brienz**, idee inacceptabilă dacă ne gândim la vechimea lui (pe coasta Dalmației, în secolul XIV, brânza era numită *caseus valachicus*).

O explicație interesantă dă Al. Ciorănescu, în dicționarul său etimologic. Este cunoscut că brânza își primește, în general, numele fie de la locul în care se produce (rom. **penteleu**, **rucăr**, sp. *manchego* – *Mancha*, fr. *Brie*, *camambert*), fie de la forma pe care o capătă (**burduf**, fr. *fromage* < *formaticum*, sp. *adobera* „tipar pentru brânză” și „brânză”). În cazul românescului **brânză**, sacul în care este pusă, numit astăzi **sedilă** sau **zăgărnă**, s-a numit, probabil, în trecut, **brandeum**, cuvânt latinesc care însemna «pânză de in» și care apare în Evul Mediu cu sensurile de «pânză» și «legătură, brâu». Rezultatul **brandea** > **brânză** pare normal, din punct de vedere fonetic și semantic.

Ceea ce este sigur în istoria cuvântului românesc este faptul că acesta a fost împrumutat din română de neogreacă, sârbă, slovenă, polonă, cehă, maghiară, de limba țigănească (există și o variantă spaniolă a acesteia, unde a ajuns să însemne «carne fiartă»). Există și în dialectul săsesc și, ceea ce este deosebit de interesant, în germana dialectală: *Brinsenkäse*.”

Ipoteza de semn contrar, a importului lexical cu baza de pornire în orașul **Brienz**, a fost împărțită de curând de Marcel Ferrand (v. *Etimologiile mele românești* (III), în *Pro Saeculum*, V, 4 (26), iunie 2006, p. 31-32.

¹ Vezi Anton Pann, *Povestea Vorbii*, ed. cit., p. 254.

Adam din rai s-au gonit, cu mâncarea împărtaşindu-se ca un neascultător. Moise văzător de Dumnezeu s-au făcut, cu postul curățindu-și ochii sufletului. Pentru aceasta, cei ce voim să fim locuitorii raiului, să ne lepădăm de hrana cea nefolositoare și, dorind să vedem pre Dumnezeu, să postim ca Moise 40 de zile, ca să gonim zburdăriile cele trupești.

Postul de 40 de zile al lui Moise îl regăsim în Postul Sfințelor Paști. El ține, așadar, șapte săptămâni, fiind precedat de o altă săptămână, zisă **a brânzei** sau **albă**, când postul e îndulcit, miercurea și vinerea, în zilele de harți, în care se dă dezlegare la **frupt alb**: lapte, ouă și...brânză, alimente cu totul interzise după Lăsatul secului de brânză în duminica zisă a Izgonirii lui Adam din Rai.

Un asemenea post de opt săptămâni este, desigur, destul de greu de respectat și de urmașii români ai strămoșului nostru comun, dovadă fiorul laic ce străbate proverbele noastre. Nu susținem noi despre o așteptare prea lungă că e mare cât o zi de post? Și tot la dificultățile înfrânării de la ispitele pântecelui face ocolitor aluzie și expresia **martie din post [nu lipsește]**, știut fiind că oricât ar varia în calendarul ortodox data Paștilor, martie este oricum predestinată Postului Mare, la care habotnicii mai adăugă o a noua săptămână, zisă a ouălor sau **hârță**, în care, preciza Gh. Ghibănescu, se „mănâncă **vârstat**”³.

Rămâne de văzut dacă nu cumva evoluțiile din urmă nu ne vor face mai dispuși la postit și, dă Doamne, la evlavie. Atunci vom psalmodia călugărește cu toții, muștrându-ne și bucurându-ne: „Cărnurile cele de porc și căldările și bucatele cele eghiptenești, mai vârtos decât cele cerești, ai voit, suflete al meu, ca și de demult nerecunoscătorul norod, în pustie [...] Au nu vezi că și soarele mai vesel e după noapte? Și privighetoarea mai dulce după somn? Și sănătatea mai dorită după boală? Deci și masa mai cu haz este după post.”

³ Gh. Ghibănescu, *Din traista cu vorbe*. Desaga I, Ediția II, Tipografia „Lumina Moldovei”, Iași, 1924, p.138.

Hipnoza clinică

Dragoș CONSTANTINESCU,
psihoterapeut – hipnoză clinică și terapie ericksoniană

Pe tot parcursul îndelungatei sale istorii, hipnoza a fost folosită nu doar ca instrument medical și psihoterapeutic, ci și ca practică spirituală, ca formă constantă de divertisment și ca trambulină pentru studierea conștiinței umane. Teoriile despre hipnoză și ideile populare referitoare la natura ei au fost promovate, respinse și reînsoflete în repetate rânduri.

Deși plină de mister și evocând resurse psihologice excepționale, hipnoza face parte din viața noastră cotidiană. În lipsa capacității de a trăi transe hipnotice pe parcursul realizării unei activități, viața noastră ar arăta cu totul diferit. Lectura, vizionarea unor spectacole, ascultarea unor melodii – fără transe asociate lor, nu ar avea efectul benefic pe care îl cunoaștem cu toții, asupra echilibrului nostru psihologic, asupra dezvoltării universului nostru interior... Vizionând un spectacol, uităm cum trece timpul, uităm unde ne aflăm... și din spectatori devenim actori; „punem între paranteze constrângerile realității exterioare și principiile logice de raportare la aceasta și ne lăsăm complet absorbiți de „realitatea” spectacolului: ne întristăm sau ne bucurăm alături de eroii preferați, corpul nostru realizează involuntar mișcările asociate acestor trăiri... Suntem deja în transă!” (Dafinoiu, 2007).

Hipnoza reprezintă o stare a conștiinței umane (stare de conștiință modificată) care implică atenția concentrată, reducerea percepției periferice și o capacitate sporită de a răspunde unor sugestii.

Hipnoza clinică utilizează într-o manieră sistematică această disponibilitate, specific umană, pentru rezolvarea unor probleme sau tulburări diverse în fața cărora abordarea logică rămâne neputincioasă.

Aliatul cel mai prețios al ei este inconștientul capabil să prelucreze simultan foarte multe informații și considerat de majoritatea hipnoterapeuților un adevărat rezervor de resurse.

Hipnoza ne eliberează de stereotipurile logice care ne limitează căutarea soluțiilor și răspunsurilor,

ne face mai flexibili, mai creativi și facilitează accesul la această înțelepciune profundă, inconștientă, deseori imposibil de verbalizat.

De câte ori nu ni s-a întâmplat ca, angajându-ne în rezolvarea unor probleme, să avem senzația că nimic nu ne reușește, că suntem parcă blocați și, în cele din urmă, să renunțăm să mai căutăm soluția! După un timp – ore, zile, uneori doar o noapte (pentru că, nu-i așa, noaptea este un sfetnic bun!) – soluția problemei ne apare în minte spontan atât de clară încât ne și mirăm cum de nu am văzut-o până atunci! Așadar, deși căutarea conștientă a soluției încetase, căutarea ei inconștientă a continuat. Transa hipnotică angajează persoana într-o căutare inconștientă, creativă, a **propriilor** soluții, a răspunsurilor unice la întrebările lui unice.

Analiza atentă a culturilor antice evidențiază faptul că tehnici pe care astăzi le-am numi folosind termeni precum „hipnoză”, „sugestie”, au fost utilizate din cele mai îndepărtate timpuri atât în scopuri magico-religioase, cât și curative. De altfel, este important de subliniat că studiul științific al hipnozei își are originea în încercarea unor „vindecători” (nu întotdeauna medici) de a trata și vindeca boli.

Apariția și dezvoltarea unor teorii științifice privind hipnoza s-a făcut pe fundalul unui ansamblu de credințe și reprezentări, de multe ori promovate de mass-media, de literatura beletristică și cinematografie, ori de diverse practici magice. Se poate vorbi, astfel, atât de abordarea științifică a hipnozei cât și de „mitul hipnozei”. Între aceste două modalități de cunoaștere și abordare a hipnozei a existat întotdeauna o strânsă interacțiune; pe de o parte, foarte mulți dintre primii teoreticieni ai hipnozei valorificau afirmații relativ credibile ale „mitului” hipnozei, pe de altă parte, unele abordări pretins științifice au creat ele însele un corpus de „credințe pozitive” despre hipnoză, care vizează în special proprietățile transcendente ale acestui fenomen. Așadar, o parte a concepției populare despre hipnoză este aceea că ea face indivizii

capabili să-și depășească posibilitățile, capacitățile lor normale. Unele dintre primele afirmații au fost exagerate; de exemplu, se credea că subiecții hipnotizați ar putea vedea cu partea posterioară a capului, cu organele interne și ar putea comunica cu cei morți (Spanos, 1982, apud. Dafinoiu, 2007). S-a spus, de asemenea, că hipnoza ar putea face subiecții hipnotizați să re trăiască vieți trecute. Astfel de afirmații exagerate nu sunt luate în serios de cercetarea academică.

Apar însă și unele afirmații mai puțin exagerate. De exemplu, s-a vehiculat ideea că hipnoza poate fi utilă în domeniul judiciar pentru a ajuta victimele sau martorii să-și amintească detaliile crimelor; totuși, dovezile experimentale sugerează că hipnoza nu facilitează memoria mai mult decât alte proceduri care încurajează reamintirea vie a detaliilor. Se poate, chiar, ca hipnoza să încurajeze martorul să camufleze sau să fabrice detalii.

Legată de secole de diverse practici curative, hipnoza a generat, mai mult decât alte fenomene psihice sau medicale, o serie de credințe, mituri, speranțe, devenind în multe cazuri „ultima salvare”. Și este de înțeles aceste fapt, dacă avem în vedere că, în situații deosebit de grave, „adevărul” științific oferă doar certitudini seci, inflexibile, cu care bolnavul, în cazul în care-i sunt potrivnice, nu are ce face; misterul, doar el, poate fundamenta speranțe, poate genera credințe. Din această perspectivă, hipnoza, ca realitate psihologică interpersonală, modifică speranțele și credințele pacienților, vehiculate de „mitul” ce o însoțește și mobilizează resurse și mecanisme cu efect curativ.

Hipnoza este anterioară studiului psihologiei și a rezistat mai mult decât aproape orice altă metodă psihoterapeutică sau medicală cunoscută de știința modernă pur și simplu pentru că le permite oamenilor să-și folosească talentele naturale pentru a-și atinge scopurile, fără efectele secundare negative produse de alte metode.

În continuare voi face referire exclusiv la hipnoza clinică și la beneficiile dovedite științific atribuite acesteia. Nu există gesturi sau cuvinte magice care o dată rostite, să inducă o tranșă. În inducția transei și în utilizarea ei terapeutică o importanță covârșitoare o are, mai degrabă, relația dintre terapeut și client. Terapeuții învață toate acestea în cadrul unui proces complex de formare profesională, sub o supervizare competentă.

Peste o jumătate de secol de știință a demonstrat că hipnoza este una dintre cele mai versatile și mai utile instrumente de îngrijire a sănătății fizice și mentale.

Hipnoza clinică este întemeiată pe o fundație enormă de activitate empirică atentă care îi dovedește eficacitatea într-o varietate de circumstanțe.

Un număr tot mai mare de studii riguros controlate arată că aceasta nu este doar eficientă, ci și superioară unei serii de proceduri standard de tratament. În același timp este eficientă din punctul de vedere al costurilor (jumătate din costurile unor proceduri medicale standard).

Printre cele mai importante afecțiuni tratate cu ajutorul hipnozei (sau folosind hipnoza ca adjuvant într-o formă de psihoterapie) menționez: **tratarea afecțiunilor dermatologice** (hipnoza este eficientă în tratarea unei game largi de afecțiuni ale pielii, inclusiv psoriazisul, pruritul, eczemele numulare, excoriațiile nevrotice, negii și mai ales cazurile de neurodermatită); **diminuarea și controlul durerii** (intervenții stomatologice, cancerul, nașterea, răni ale coloanei vertebrale, dureri refractare, artrită, cefalee, distrofii simpatice reflexe, amputări dobândite – hipnoza a fost raportată ca fiind utilă pentru aproape orice problemă clinică imaginabilă legată de durere); **durerile și trauma nașterii** (reducerea duratei primei etape a travaliului – în medie cu 3 ore –; diminuarea cantității de analgezice chimice și a anesteziei; reducerea sau eliminarea durerii; diminuarea șocului și recuperarea mai rapidă; spre deosebire de anestezicele chimice, hipnoterapia nu poate face rău nici mamei, nici copilului; majoritatea mamelor consideră nașterea cu ajutorul hipnozei o experiență extrem de plăcută și satisfăcătoare); **hipnoza pentru probleme speciale** (sindromul colonului iritabil, fumatul, roaderea unghiilor, scăderea în greutate și obezitatea, abuzul de substanțe, insomnia, sforăitul puternic, performanța academică); nu în ultimul rând **performanța sportivă**.

Aș dori să menționez că această listă nu este nici pe departe una exhaustivă, putând fi completată cu numeroase alte aplicații ale hipnozei.

Bibliografie

Arreed Barabasz, John G. Watkins, *Tehnici de hipnoterapie*, ed. Polirom, 2011
Ion Dafinoiu, Jeno-Laszlo Vargha, *Hipnoza clinică. Tehnici de inducție. Strategii terapeutice*, ed. Polirom, 2007
Judith Pintar, Steven Jay Lynn, *Hipnoza*, ed. Trei, 2012
<https://en.wikipedia.org>

Interpretări

Iulia PANĂ

De când a fost brevetată fotografia, în 1839, această invenție tehnică din perioada industrializării, a schimbat peisajul vizual pentru totdeauna și a oferit posibilități noi și interesante pentru ca oamenii să descopere vizual lumea, cultura, societatea și mediul înconjurător. Discuțiile timpurii din secolul al XIX-lea s-au concentrat asupra aspectelor mecanice ale mediului fotografic și asupra semnificației sale culturale. Baudelaire a fost printre cei care au respins-o ca pe un proces pur tehnic, a cărui „adevărată datorie” este pe scurt, de a fi secretar și înregistrator al oricui are nevoie de exactitate materială absolută din motive profesionale. Veridicitatea vizuală a mediului a continuat să ofere informații în secolul al XX-lea, oamenii de știință au subliniat relația ontologică

inerentă a fotografiei așa cum descria Andre Bazin „obsesia noastră cu realismul”.¹ Unii s-au concentrat asupra funcției de fotografiere ca mod populist de comunicare și diseminare. În acest sens, fotografia a devenit un „purător important și formator al modernismului”, care urmărea să se îndepărteze de tradițiile și ierarhiile din trecut.²

Există fotojurnalism și există fotografie documentară două medii identice, dar care transmit mesaje diferite. Fotojurnalismul, se concentrează mai mult pe subiecte de interes public, înregistrând instantanee cu cadre captate simplu în timpul evenimentului pentru ilustrare temporară, fără complexitate, uneori lipsite de rigoarea tehnică a căror semnificație este limitată la marginile cadrului. Fotografiile documentare însă dezvăluie un numărul infinit de situații, acțiuni și rezultate pe o perioadă de timp. Pe scurt, dezvăluie viața în întregul ei. Fotografia documentară se referă la acoperirea unui eveniment semnificativ și relatarea acestuia în imagini cu cadre neregizate cu atenție

Charles Baudelaire fotografiat de Nadar 1855

Radu CRISTESCU / Arhiva istorică AGERPRES

Șantierul Autostrăzii București — Pitești, prima autostradă construită în România; 15 iunie 1968

*Drumul Național 7, care face legătura între
București și Pitești; 11 ianuarie 1967*

asupra fotocompoziție, stilului de fotografiere și relatarea evenimentului cu un grad de atenție artistică fără a atenționa subiectul.

Prin imaginea documentară, fotograficul are șansa de a arăta momente întrețesute ale vieții, fațetele reale ale existenței zilnice și emoțiile neîngrădite ale oamenilor care vin sub privirea camerei.

Reprezentarea vizuală sub formă de fotografie documentară este folosită preponderent pentru a întări valorile și stereotipurile sociale ale unei culturi și identității. În momentele în care valorile, atitudinile și modurile de viață sunt amentinate, fotografiile documentare reprezintă o dovadă și o rezistență la omogenizarea societății și la eroziunea identităților naționale și individuu

În relație cu această temă se pot marca momente importante din istoriei

fotografiei: camera obscură, John Herschel care în 1819 a descris proprietățile hiposulfidului de sodiu, care va deveni fixatorul fotografiei, Joseph Nicéphore Niépce 1820 fizician francez cel care a fixat prima imagine pe o plăcă metalică cu depunere de halogenură de argint (1829), William Talbot și calotipia, Louis Daguerre și invenția numită de el „daghereotip” care dă naștere în 1839 Fotografiei, apoi Eadward Muybrige cu tehnica fotografierii cu aparate multiple, menite să capteze mișcarea și apoi animată cu un aparat inventat de el însuși, zoopraxiscopul, George Estman și rollfilmul, Maxwell cu prima fotografie color și mai apoi apariția camerei digitale. În România apar primii fotografi ambulanți în Transilvania după 1850 și apoi în București primul daghereotip și studio-urile de fotografie.

Astfel momentele istorice imorantante la noi au început cu Carol Pop de Szathmári, etnografice și sociologice cu Iosif Berman, peisajul urban și transformările cu Nicolae Ionescu și Willy Pragher, ruralul cu Costică Acsinte și apoi politicianul cu Andrei Pandele. Prin punctarea principalelor apariții ale tehnicii fotografiei, cu date remarcabile în evoluția europeană cu influență majoră și în societatea românească și însemnătate în viața cotidiană și în domeniul studiilor sociale, rolului fotografiei în discursul științific a devenit incontestabil. În zona etnografică, fotografia are rol de resursă și instrument de cercetare, în vreme ce în zona artei și în zona media funcționează ca ilustrație și apoi material de cercetare. Analizarea fenomenului fotografiei documentare reprezintă un punct de cercetare aparte în domeniul identității vizuale.

Fotografia este un limbaj, iar fotograficul un

Salted paper, "A Laundry Maid", ca.1845, Autor necunoscut

*Costică Acsinte
Grup cu mămăligă Slobozia 1939*

*Nicoale Ionescu - Fotograf ambulant în Cișmigiu
1928*

autor.³ Istoria fotografiei este în mare parte fondată pe evoluția a trei elemente tehnice fundamentale: lumina, condiție *sine qua non* a fotografiei, existența unei pelicule pe care să se materializeze, imaginea și diversele formaturi servind la baza alcătuirii aceleiași imagini.⁴ Pentru fotografi, o modalitatea de a surprinde identitatea este de a pune în valoare un element definitoriu la momentul respectiv. Creând o fotografie, fotograful ține cont de multiple puncte de vedere, atât ale sale, cât și din perspectiva modelului, în reprezentarea identității culturale. Un exemplu ar putea fi fotografia lui Willy Prager (foto) o fotografie de studio cu Maria Tănase, etalând un costum popular românesc, zâmbind șăgalnic cu o floare în păr, destinsă rezemându-se de peretele studio-ului. O imagine idilică a unei unei cântărețe în vogă contrastând în mod evident și voit cu picioarele-i desculțe.

Începuturile fotografiei în România a coincis cu

³ Gabriel Bauret, *Abordarea fotografiei*, Ed. All, București, 1998, p. 8.

⁴ Gabriel Bauret, *Abordarea fotografiei*, Ed. All, București, 1998, p. 12.

Bukarest: Wohnung von Maria
Tanase, Maria Tanase in
dunklem Rock

*Willy Prager -
Maria Tănase în apartamentul ei - 1942*

ideea de documentarea a realităților pitorești, materializate cu captarea cu mijloace primordiale (camera obscură și dagherotip) cu minuție și atenție realitățile atât de arhaice și de neobișnuite ale lumii moldo-valahe, aflate într-o perioadă de trecere la modernitatea occidentală sub semnătura primului nostru fotograf atestat : **Carol Pop de Szathmári**.

Carol Pop de Szathmari, prin activitatea sa de fotograf, a fost un pionier în istoria fotografiei românești și internaționale prin redarea pentru prima dată, în imagini fotografice, a teatrelor de război din Crimeea, utilizând cele mai moderne tehnici fotografice ale secolului al XIX-lea, susținute de talentul său de pictor. Arta sa fotografică i-a adus recunoașterea națională, ca fotograf al curții domnitoare, iar pe plan internațional renume prin decorațiile primite de la capetele încoronate ale Europei.

Biblioteca Academiei Române deține cinci albume de fotografii purtând semnătura lui Carol Pop de Szathmari: albumul dedicat Doamnei Elena Cuza - dăruit acesteia în 1863, albumul de fotografii cu biserica Episcopiei Curtea de Argeș - dăruit domnitorului Carol I în 1866 și trei albume intitulate

*Carol Pop de Szathmari - Valea Prahovei-Jepii -
Album de România, 1867*

de autor „România. Album alu M.S. Domnitoriului Carolu I” dateate de cercetători la 1867.

Studiul actual al fotografiilor care compun albumele „România” au scos la iveală un anumit traseu urmat de fotograf în constituirea albumului: din Oltenia, spre Valea Prahovei, coborând în împrejurimile Bucureștiului, la București. Studiul vechilor acte de evidență ale Bibliotecii Academiei Române au ajutat la restabilirea componenței originare a albumelor de fotografii ale lui Carol Pop de Szathmari intitulate „România”. Szathmari documentează la comandă princiară, dar și pentru propriul interes profesional importante edificii, considerate astăzi monumentele istorice reprezentative pentru istoria civilizației românești. Moștenirea sa capătă valoare de document, dincolo de calitatea ireproșabilă a fotografiilor, ceea ce îi conferă un semnificativ loc în istoria fotografiei. Fotografiile sale au darul de a documenta, pentru cercetători, sau pasionați de istoria arhitecturii, un anumit moment din istoria aceluși edificiu civil sau ecleziastic, din București, Iași, sau provincie, cu atât mai mult cu cât multe dintre ele au suferit în secolele al XIX-lea și al XX-lea modificări parțiale sau totale.

Fotografia de arhitectură a lui Carol Pop de Szathmari se constituie într-un document vizual ce aduce semnificative informații referitoare la istoricul unui edificiu al cărui aspect s-a modificat (Universitatea București), sau care dispărut (turnul Colței) și implicit la peisajul construit al capitalei, sau la aspectul în deceniile 6 și 7 al mănăstirilor din Oltenia.

1 Decembrie 1918, începutul României moderne, a fost immortalizat din întâmplare de Samoilă Mârza, fotograf al „Unirii” de care doar istoricii își amintesc.

Samoilă Mârza - 1 Decembrie 1918

Arthur Bach, angajat oficial de către organizatorii Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, nu s-a prezentat pentru a immortaliza evenimentele.

„Din păcate, **Samoilă Mârza** nu a avut acces în Sala Unirii, pentru că nu avea *credențional* (permisul de acces la adunarea din Sala Unirii - n.r.) și din sală nu există nicio fotografie. „Din fericire, a făcut alte cinci fotografii, trei instantanee din mulțime și două imagini cu tribunele oficiale, care sunt singurele fotografii ale evenimentului de la Alba Iulia”, așa cum afirmă istoricul Liviu Zgârciu.⁵ Sunt singurele realizate atunci, de o mare importanță pentru evenimentul istoric. Imaginile în plan general au permis analizarea numărului de participanți și folosite pentru a demonstra actul democratic al Unirii.”

În poze se zăresc și pancarte, ceea ce ne ajută să ne dăm seama de unde au venit participanții, din ce sate proveneau⁶, a explicat Tudor Roșu, istoric la Muzeul Național al Unirii. Cele cinci fotografii, sunt resursa istorică de raportare la adevăr istoric și moment decisiv.

(va urma)

⁵ <http://www.mediafax.ro>

⁶ <http://adevarul.ro/locale/alba-iulia/>

Ziua lui Columb, o zi a controverselor

drd. Mirela STAICU

Dincolo de Oceanul Atlantic, luna octombrie are o însemnătate deosebită, întrucât la 12 octombrie 1492, Cristofor Columb a debarcat în insulele de lângă Cuba, în drumul său de căutare a Indiilor. Atestat ca descoperitor al Americilor, imaginea sa a fost asociată unui erou național, mai ales în partea nordică, fiind cel care a deschis drumul colonizării de către europeni, clădind astfel Statele Unite ale Americii.

Se pare că evenimentul a fost sărbătorit încă din perioada colonială, însă primele atestări datează de la celebrarea de 300 de ani, în 1792, și de la cea de 400 de ani, din 1892, când președintele de atunci, Benjamin

Harrison, a recomandat tuturor să desfășoare activități în conformitate. Devine sărbătoare națională mai întâi în statul Colorado, în 1905, pentru ca în 1934, președintele Franklin Delano Roosevelt să proclame ziua de 12 octombrie sărbătoare federală, zi în care steagul american să fie afișat pretutindeni și să se organizeze ceremonii potrivite în școli și biserici¹, sub denumirea „Ziua lui Columb”, la sugestia celor care fac parte din organizația catolică „Cavalerii lui Columb” (în orig. *Knights of Columbus*).

Din 1970, sărbătoarea se ține în a doua zi de luni din octombrie, zi care coincide cu *Ziua Recunoștinței* la canadieni, fixată încă din 1957². Majoritatea statelor americane recunosc sărbătoarea și o celebrează, fiind închise mare parte a instituțiilor publice, școlile și oficiile poștale, și au loc parade care comemorează această zi. Se pare că cele mai mari sunt cele din San Francisco și New York. Oamenii se bucură și defilează pe străzile marilor orașe, amintind de importanța descoperirii lui Cristofor Columb, în 1492.

Totuși, nu puțini au contestat legitimitatea acestei sărbători, din mai multe puncte de vedere. În primul rând, atestarea lui Cristofor Columb ca descoperitor al Americii a fost contestată³. Se pare că alții înaintea lui au ajuns pe pământurile locuite de băștinași. În anul 1000, expedițiile vikingilor, conduși de Leif Eriksson și, înaintea sa, de tatăl acestuia, Erik, au atins coastele nord vestice ale continentului. În al doilea rând, istoricii susțin că amiralul chinez Zheng He a navigat în jurul lumii, cu 70 de ani înaintea lui Columb, descoperind America în drumul său.

Nu în ultimul rând, pământurile continentului care avea să devină „Lumea Nouă” erau populate de băștinași veniți din Asia cu aproximativ 12.000-15.000⁴ de ani înainte, prin locul numit acum strâmtoarea Bering care se pare că avea un alt aspect geografic. Nativii americani, numiți de Columb în mod eronat *indieni*, întrucât el credea că ajunsese în India, i-au primit pe europeni cu brațele deschise, i-au învățat cum să trăiască în condițiile climatice ale continentului, să vâneze și să cultive plante potrivite. În schimb, coloniștii ce au urmat calea Oceanului Atlantic au adus cu sine boli nenumărate, pentru care băștinașii nu erau imunizați și au pornit ulterior un proces de eradicare a celor care îi învățaseră să

¹Jacey Fortin, „Columbus Day Has Drawn Protests Almost From Day 1”, in *New York Times*, 09.10.2017, <https://www.nytimes.com/2017/10/09/us/columbus-day-protest.html?action=click&contentCollection=Opinion&module=Trending&version=Full®ion=Marginalia&pgtype=article>, accesat 10.10.2017.

²„Columbus Day”, ultima editare - octombrie 2017, https://en.wikipedia.org/wiki/Columbus_Day#cite_note-Sale.2C_Kirkpatrick_p359-8, accesat 09.10.2017.

³„Columbus Day”, 2010, <http://www.history.com/topics/exploration/columbus-day>, accesat la 10.10.2017.

⁴O fixare exactă a migrației populațiilor dinspre Asia spre America este dificil de realizat, părerile fiind împărțite între istorici, arheologi și antropologi, însă intervalul 12.000-15.000 de ani se regăsește cel mai des în concluziile specialiștilor.

supraviețuiescă, întrucât stăteau în calea dezvoltării socio-economice, a construirii orașelor, căilor ferate și a exploatarei pământului pentru îmbogățire. În plus, mulți coloniști i-au transformat pe nativi în sclavi, pe care i-au exploatat în moduri greu de închipuit. O imagine a evenimentelor post-Columb se poate întrevedea în filmele realizate de-a lungul timpului, care tratează această problemă, dar și în cărțile și picturile care au marcat istoria sângeroasă a construirii acelei Lumi Noi.

În acest context, „Ziua lui Columb” a fost o sărbătoare contestată încă din prima zi a atestării sale, iar faptele istorice îi îndreptățesc pe nativi să facă acest lucru în continuare. Statuile lui Columb din Central Park, New York, dar și cea din capitala Mexicului au fost recent vandalizate, iar conducerea orașului luminilor discută dărâmarea statuii „Columbus Circle”, provocând reacții puternice în rândul italo-americanilor susținători ai compatriotului lor (Cristofor Columb s-a născut la Geneva, Italia, chiar dacă mulți îl declară spaniol, deoarece monarhii spanioli i-au sponsorizat expedițiile).

În zilele noastre, tot mai multe acțiuni de boicotare a zilei lui Columb se desfășoară prin aportul organizațiilor nativ-americanilor și nu numai. Câteva orașe au schimbat deja denumirea în *Indigenous Peoples' day* („Ziua populațiilor indigene”), printre care Salt Lake, Berkely, Seattle, Denver, Phoenix și Los Angeles. Unele state nu recunosc sărbătoarea ca „Ziua lui Columb”, ci ca *Day of Observance* sau *Recognition*. În statele Alaska, Hawaii, Oregon, Dakota de Sud și Vermont, „Ziua lui Columb” nu există sau este înlocuită de o altă sărbătoare, care marchează corect, din punctul lor de vedere, istoria: Hawaii celebrează *Discoverer's Day*; din anul 2016, statul Vermont sărbătorește *Indigenous Peoples' Day*; iar Dakota de Sud celebrează *Native American Day*⁵. Totodată, câteva triburi din Oklahoma sărbătoresc *Native American Day*, unele denumind-o după numele tribului.

Nenumărați activiști au denigrat sărbătorirea unei zile care marchează sfârșitul vieții pașnice a triburilor americane, sub pretextul celebrării navigatorului care a deschis drumul colonizării. F. David Peat⁶, de pildă, susține că multe mituri culturale ale Americii de Nord exclud sau diminuează importanța miturilor nativilor nord-americani, decimarea populațiilor băștinașe având ca principală

consecință eradicarea culturii acestora, în forma sa pură. Peat este unul dintre intelectualii care a luat cunoștință de modul simplu în aparență, dar profund în esență de a trăi al nativilor, participând la o ceremonie de Dans al Soarelui, săvârșit de membrii tribului Blackfoot. Fizician de profesie, a devenit fascinat de o cultură ametoare, care i-a schimbat complet percepția formată în stilul vestic, identificând asemănări uimitoare între învățăturile populațiilor indigene și unele idei care derivă din știința modernă, care facilitează înțelegerea evoluției umane, ca cea a întregii planete⁷.

De asemenea, membrii organizației „Mișcării Indienilor Americani” au acuzat mascarea tratamentelor inumane sub o sărbătoare care ar trebui dedicată lor, băștinașilor, nu celui care a găsit o cale de a-i subjuga și ucide. Și în zilele noastre, nativii sunt deseori marginalizați, jigniți prin remarci rasiste și considerați inferiori populațiilor „albe”. Totuși, există și americani care condamnă această zi, simțind pe mâinile lor sângele vărsat de înaintași, sânge de oameni nevinovați, care și-au dorit să trăiască pe pământurile pe care Marile Spirite i-au trimis. Crimele împotriva lor sunt comparabile cu cele ale lui Hitler împotriva evreilor, având însă pretextul unei epoci mai îndepărtate istoric și, prin urmare, mai puțin evaluate psiho-social.

Prin urmare, „Ziua lui Columb” marchează pentru mulți o zi a tristeții, a începutului sfârșitului, singura soluție a urmașilor popoarelor native din America de Nord fiind continuarea acțiunilor de conștientizare în rândul americanilor a masacrului comis de coloniști, în speranța că Donald Trump sau succesorul său să abroge această sărbătoare sau măcar să o transforme într-una dedicată lor, indienilor mult pătimitori.

⁵ „Columbus Day”, ultima editare - octombrie 2017, https://en.wikipedia.org/wiki/Columbus_Day#cite_note-Sale.2C_Kirkpatrick_p359-8, accesat 10.10.2017.

⁶ F. David Peat, *Blackfoot Physics: A Journey Into the Native American Universe*, Weiser Books, 2005.

⁷ Recenzie F. David Peat, *Blackfoot Physics: A Journey Into the Native American Universe*, 2007, https://www.goodreads.com/book/show/110248.Blackfoot_Physics, accesat 12.10.2017.

foto: Iulia PANĂ